

Communication Skills in English**Con. 418-18.****FD-6468**

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B. :** (1) All questions are compulsory.  
(2) Figures to the right indicate full marks.

1. (a) Correct the following sentences : 4  
(i) You should work hard and sincere.  
(ii) He have written his papers well.  
(iii) Shital run fast than Sharma.  
(iv) This kind of work are not interesting at all.
- (b) Fill in the blanks by using correct preposition : 4  
(i) Ramesh fell \_\_\_\_\_ the tree.  
(ii) Take care \_\_\_\_\_ your health.  
(iii) I was not satisfied \_\_\_\_\_ my score in the last exam.  
(iv) Keep \_\_\_\_\_ the left as a traffic rule.
- (c) Match the following : 4
- | A                             | B                      |
|-------------------------------|------------------------|
| (i) Let us not go deep        | (1) for last 10 years  |
| (ii) Vivek was punished       | (2) to your superiors  |
| (iii) Listen carefully        | (3) for his misconduct |
| (iv) I have been staying here | (4) into this incident |
- (d) Write the synonyms for the following : 2  
(i) Modern      (ii) entrance
- (e) Write the antonyms for the following : 2  
(i) narrow      (ii) arrival
- (f) Make stress on the syllables in the following words : 4  
(i) motion      (ii) sharp      (iii) strange      (iv) invention.
2. Read the following passage and answer the questions given below :
- (a) The first feature of production is that it never stays at one point for a long time and is always in a state of change and development. Furthermore, changes in the mode of production always calls forth changes in the whole social system, social ideas, political views and political institutions. They call for a reconstruction of the whole social and political order. At different stages of development people make use of different modes of production, or, to put it more crudely, lead different manners of life. In the primitive commune, there is one mode of production. Under slavery, there is another mode of production and so on. And correspondingly men's social system, the spiritual life of men, their views and political institutions also vary. Whatever may be the mode of production of a society, such things remain in the society itself, its ideas and theories its political views of institutions or, to put it more crudely, whatever is man's manner of life, such is his manner of thought. This means that the history of the development of society is above all the development of production,

[ TURN OVER

the history of the modes of production which succeed each other in course of centuries, the history of the development of productive forces and people's relation to the production. Hence the history of social development at the same time the history of producers of material values themselves, the history of the labouring masses, who are the chief source in the process of production and who carry on the production of material values necessary for the existence of society.

**Questions :**

- |   |   |
|---|---|
| 1. What according to the writer in the first stage of production ?  | 2 |
| 2. When there is change in the mode of production, what further does it lead to ?   | 2 |
| 3. What argument does the writer use to show that there is a relation between the mode of production and man's social and spiritual life ?      | 2 |
| 4. On what basis does the writer come to the conclusion that the history of social development is the same as the history of labouring masses ? | 2 |
| 5. Find single words in the passage which mean :<br>(a) To build again after breaking down<br>(b) Hundreds of years.                            | 2 |
- (b) Read the following passage carefully and answer the questions given below :

With the leisure now I had, I took up writing again. It was my father who had taught me to read and write. People said that he did it because he wanted his children to be one cut above the rest; perhaps so I am certain that he also knew that it would be a comfort to me in times of sorrow and joy to me in times of peace. So he taught his six children, myself the youngest by ten years, with the patience he brought to all things. "Practise hard" he would say watching me busy with slate and pencil. "For who knows what dowry there will be for you when you are ready" and I would childishly listen lightly and take up my pencil again. "What use, my mother said," that a girl should be learned ? Much good will it do her when she has many sons and a husband to look after. Look at me, am I any worse that I can not spell my name, so long as I know it ? Is not my house clean and sweet ? Are not my children well fed and cared for ? My father laughed and said "Indeed, they are" and did not pursue the matter, nor did he give up his teaching.

**Questions :**

- |  |   |
|--|---|
| 1. Indicate whether the following statements are True or False :                                       | 3 |
| (i) People thought that the father wanted his children to make them better than others. (True / False) |   |
| (ii) The writer was 10 years younger than the 5th child. (True / False)                                |   |
| (iii) The father tried hard to convince the mother about the importance of education. (True / False).  |   |
| 2. Why did the father educate his children ?   | 1 |
| 3. Which good quality did the father have as a teacher ?   | 1 |
| 4. Was the writer serious about her studies when she was a child ?                                     | 2 |
| 5. Did the mother think that studying would be useful to her daughter ? (Yes/No)                       | 2 |
| 6. Give a suitable title to the above passage.   | 1 |

3. (a) (i) Write a Letter of Application with your Bio-data to the General Manager, Reliance Industries Ltd. Mumbai for the post of a "Clerk". 7  
(ii) Write a complaint letter to a supplier who has supplied goods of inferior quality. Ask for a prompt adjustment. 7
- (b) Write a short notes on any two of the following : 6  
(i) Complimentary close in a business letter.  
(ii) Date line and salutation in a letter  
(iii) Correctness in letter writing.
4. (a) Write a committee report to start a branch office of a company outside Mumbai. Give 12 Committee's recommendations.
- (b) Write short notes on any two of the following : 8  
(i) Individual Report  
(ii) Committee Report  
(iii) Various stages of Report writing.
5. Write a summary of the following passage :  
(a) Every culture develops some kind of art as it develops languages. Some primitive cultures have no real mythology or religion all have some art—dance, design (sometimes only on tools or on the human body). Dance, above all, seems to be the oldest elaborated art. 7  
The ancient common character of art contrasts sharply with the prevalent idea that art is luxury product of civilization, a cultural frill, a piece of social veneer. It fits better with the conviction held by most artists, that art is a reflection of human life, the truest record of insight and feeling, and that the strongest military or economic society without art is poor in comparison with the primitive tribe of savage painters, dancers or idol carvers. Whenever a society has really achieved culture it has created art, not late in its career, but at the very inception of it.  
Art is, indeed, the spearhead of human development, social and individual. The vulgarization of art is the surest symptom of ethnic decline. The growth of a new art or even a great and radically new style always shows a young and vigorous mind, whether collective or single.
- (b) Write a short note on advantages of technical data. 5  
(c) Read the following poem and answer the questions asked below :  
My heart leaps up  
When I behold a rainbow in the sky  
So it was when my life began  
So it was when I am a man  
So, it will be when I grow old enter next line  
O' let me die!  
(i) What is the impact of rainbow on the mind of the poet ? 2  
(ii) How was the rainbow and how did it look like when the poet was a child ? 2  
(iii) How shall the rainbow be when the poet grows old ? 2  
(iv) Why does the poet wish to die at the end of the poem ? 2

Con. 420-18. Marathi - Compulsory Lang.

FD-6521

(३ तास)

[एकूण गुण : १००

- सूचना :- (१) प्रश्नासमोरील अंक गुण दर्शवितात.  
 (२) अंतर्गत पर्याय लक्षात घ्या.

१. 'निवडक मराठी कथा' या कथासंग्रहातील 'मरिआईचा गाडा' आणि 'मी जेव्हा जात चोरली होती'. या १६ दोन कथांमधील दलित जीवन-जाणिवा कशा व्यक्त झाल्या आहेत, ते स्पष्ट करा.

किंवा

'निवडक मराठी कथा' मधील 'वळीव' आणि 'सर्व्हिस मोटार' या ग्रामीण कथांमधील आशयविश्व स्पष्ट करा.

२. 'कविता शतकाची' या संग्रहातील सामाजिक आशय व्यक्त करणाऱ्या कवितांचा थोडक्यात परामर्श घ्या. १६

किंवा

'कविता शतकाची' मध्ये मानवी जीवनमूल्यांचा आदर्श विचार करणाऱ्या मानवतावादी कवितांचा परामर्श घ्या.

३. पुढीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा :-

१४

- (अ) 'मृणालिनीचे लावण्य' मधील अशोक
- (ब) 'बाबांचा संसार माझा कसा होईल' मधील जीवनचिंतन
- (क) 'भुताचा जन्म' मधील ग्रामीण विनोद
- (ड) 'तलावातले चांदणे' एक रम्य कथा.

४. पुढीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा :-

१४

- (अ) 'कोलंबसचे गर्वगीत' मधील आशयविश्व
- (ब) 'माझ्या मना बन दगड' मधील समाजमनाची दोन रूपे
- (क) 'मायबोली' मधील भाषाप्रेम
- (ड) 'हसायचे आहे मला' मधील जीवनदृष्टी.

५. पुढीलपैकी कोणतेही पाच उपप्रश्न सोडवा :-

४०

- (अ) तुमच्या परिसरात झालेल्या 'शिवजयंती महोत्सवाची बातमी तयार करा.
- (ब) मराठी व्याकरणातील चिन्हव्यवस्थांची नियमावली उदाहरणासहीत लिहा.
- (क) स्वामी विवेकानंद महाविद्यालय उद्गीर येथील कॉलेजमध्ये 'लिपिक' पदाच्या जागेसाठीचे अर्जलेखन करा.
- (ड) श्री. भगवान तांबे यांनी आपल्या मुलीच्या आजारपणासाठी लागणाऱ्या खर्चाची तरतूद म्हणून रु. २,००,०००/- इतक्या रकमेची मागणी ते सेवेत असलेल्या अंजिक्यतारा सह. पतसंस्था सातारा येथील प्रधान कार्यालयात अर्ज केला आहे. परंतु पतसंस्थेच्या नियमानुसार चतुर्थश्रेणी पदावर काम करणाऱ्या तांबे यांना १,२०,०००/- इतकीच रक्कम मिळू शकते यावर टिप्पणी लेखन तयार करा.

[TURN OVER

(इ) 'साईंदरबार' पतसंस्था कल्याण यांची विशेष सर्वसाधारण सभा घेण्यात आली त्याचे इतिवृत्त तयार करा.

(फ) 'महात्मा फुले' : महाराष्ट्राचे महानायक' या ग्रंथाचे प्रकाशन 'वेद' पब्लिकेशनने नुकतेच केले आहे. या ग्रंथाची वृत्तपत्रासाठी जाहिरात तयार करा.

(ग) पुढील इंग्रजी उताऱ्याचे सुबोध मराठीत भाषांतर करा

Once the Macaw declared himself to be the real macaw. The rooster took the credit of the rising of the sun on himself. The stock took the credit of the existence of all on himself. The robin boasted that he would foretell the arrival of the spring. The ground hog boasted that he would tell when the winter would end. The bear claimed that he would tell how deep the winter would be. The spider claimed that he would signify the coming of the storm and people would die if he fails to swing. The mouse boasted that he knew where the storm stayed.

(ह) पुढील मराठी उताऱ्याचे सारांश लेखन करा.

शिक्षणातील सर्व क्षेत्रातील उत्तम गोष्टी शिकागे आपणांस अशक्य आहे. व्यवसाँयाभिमुख शिक्षणांत आपण यशस्वी झालो आहोत. वाढमय, कला, शिल्पशास्त्र व संगीतातील प्रथम दर्जाच्या गोष्टीची जाण आपण करून घेतली पाहिजे. वैयक्तिक संपर्कामुळे आपण ह्या गोष्टी शिकू शकतो. वर्गात थोर शिक्षकांस पाहून आपण चांगले कसे शिकावे ह्याची जाण आपणांस होते. दुसऱ्या इतर गोष्टीच्या बाबतीत व जीवनाच्या बाबतीत पण हाच नियम लागू आहे. सदगुणी लोकांच्या सहवासात राहून आपण सदगुणी होऊ शकतो. (ह्युम्यनिटीझ) कला शाखेतील विषय मनुष्य व जीवनाशी निंगडित आहेत. मानसशास्त्र, मानववंशशास्त्र व अर्थशास्त्रांत आपणांस मनुष्याचे त्रोटक चित्र मिळते. धर्म, इतिहास व वाढमयात मनुष्याचा संपूर्ण चेहरा आपणांस आढळतो. धार्मिक वाढमयात मानवी प्रकर्षर्चे अतिशय निर्मळ व उत्तम नमुने आपणांस आढळतात. इतिहासात समाजाच्या कामकाजाची संगतवार हकीगत आपणांस मिळते. वाढमयात मनुष्याचा संपूर्ण चेहरा आपणांस आढळतो. मानवी स्वभावाचा विस्तृत अनुभव आपणांस वाढमयात मिळतो.

Hindi - Compulsory Lang.

Con. 421-18.

FD-6943

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

1. निम्नलिखित अवतरणों की सन्दर्भ-सहित व्याख्या कीजिए। १४

- (क) "मदिरा की वह नदी बहाती आती,  
थके हुए जीवों को वह सस्नेह  
प्याला वह एक पिलाती  
सुलाती उन्हें अंक पर अपने  
दिखलाती फिर विस्मृति के वह कितने मीठे सपने" ।

अथवा

"पूँछे सिकता कण से हिम पति।  
तेरा वह राजस्थान कहाँ ?  
वन-वन स्वतन्त्रता दीप लिए ।  
फिरने वाला बलवान कहाँ ?  
मेरे नगपति ? मेरे विशाल ।"

- (ख) "और यह आशा न होती तो विधाता की सृष्टि को हम ज्यों-का-त्यों मंजूर कर लेते ।  
मगर नहीं, हम भरकस कोशिश करते हैं कि इस सृष्टि को बदलेंगे । नया बनाएँगे, बेहतर  
बनाएँगे ।"

अथवा

"मुझे नहीं जाना । मैं तो पेंशन की दरखास्तों में अटका हूँ। यही मेरा मन लगा है। मैं  
अपनी दरखास्तें छोड़कर नहीं जा सकता ।"

2. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए। २४

- (ग) 'अपनी केवल धार' कविता का केंद्रीय भाव लिखिए ।

अथवा

'अकाल और उसके बाद' कविता का भावार्थ अपने शब्दों में लिखिए ।

- (घ) 'अगद का पाँव' निबंध के व्यंग्य को स्पष्ट कीजिए ।

अथवा

'समस्या सुलझाने में बुद्धिजीवी का योगदान' व्यंग्य के आधार पर बुद्धिजीवियों की मानसिकता  
को स्पष्ट कीजिए ।

3. निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए। १०

- (च) 'मोचीराम' कविता का कथ्य अपने शब्दों में लिखिए ।

- (छ) 'प्रधानमंत्री क्यों नहीं हँसते ?' व्यंग्य के आशय को स्पष्ट कीजिए ।

[TURN OVER

४. (अ) निम्नलिखित विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए ।

**१०**

(ज) 'अकाल और उसके बाद' कविता का आशय ।

**अथवा**

'रोटी' कविता का आशय ।

(झ) 'घूस एक चिकनाई है' निबंध में भ्रष्टाचार का चित्रण ।

**अथवा**

'मौत की राजनीति' निबंध का व्यंग्य ।

(आ) निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर एक वाक्य में लिखिए ।

**१२**

(१) एक ही पौधा किन्हें पालता है ?

(२) सिद्धि हेतु कौन गए थे ?

(३) सुंदरी कहाँ से उत्तर रही है ?

(४) कवि ने हिम-किरीट किसे कहा है ?

(५) बासन बहुत अधिक घिसने से क्या छूट जाता है ?

(६) कई दिनों तक किनकी हालत शिक्षित रही ?

(७) 'मौत की राजनीति' निबंध के लेखक कौन है ?

(८) समस्या सुलझाने में किस का योगदान है ?

(९) 'घूस एक चिकनाई है' व्यंग्य निबंध किसने लिखा ?

(१०) इस वक्त क्या चल रहा है ?

(११) लेखक पूरण सरमा भगवान से क्या कहते है ?

(१२) किसका हँसना हमारा आतंरिक मामला है ?

५. (ट) आपके मित्र का जन्मदिन सम्पन्न हुआ है । उसे बधाई पत्र लिखिए ।

**८**

**अथवा**

छत्रपति शिवाजी महाराज विद्यालय में रिक्त हिन्दी अध्यापक हेतु आवेदन पत्र लिखिए ।

(ठ) निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर निबंध लिखिए ।

**१२**

(१) वर्तमान समाज और युवा ।

(२) बढ़ता भ्रष्टाचार ।

(३) मेरे प्रिय लेखक ।

(४) किसान आत्महत्या ।

६. (प) निम्नलिखित मुहावरों का अर्थ बताते हुए वाक्य में प्रयोग कीजिए । ०२  
 (१) अगर-मगर करना ।  
 (२) गड़े मुर्दे उखाइना ।

(फ) निम्नलिखित वाक्यों के शुद्ध रूप लिखिए । ०२  
 (१) एक बात मेरी समझ में नहीं आया ।  
 (२) लोग जाता है तो भटक जाता है ।

(ब) निम्नलिखित वाक्यों का काल परिवर्तन कीजिए । ०२  
 (१) मैं सुख की सांस लेता हूँ । (सामान्य भूतकाल)  
 (२) हमारे पड़ोस में एक नए किराएदार आए । (सामान्य भविष्यकाल)

(भ) कोष्ठक की सूचना के अनुसार निम्नलिखित वाक्यों में परिवर्तन कीजिए । ०२  
 (१) समीर की दाढ़ी नाखुश नहीं है । (विधि वाक्य)  
 (२) गाड़ी ठीक समय पर आयी थी । (निषेध वाक्य)

(म) निम्नलिखित संज्ञा शब्दों के लिंग परिवर्तन कीजिए । ०२  
 (१) बेटा (२) माली  
 (३) मोर (४) अध्यापक ।

## (OLD &amp; REVISED COURSE)

3 Hours

Total Marks 100

- N.B. 1. Use of dictionary is not allowed.  
 2. All questions except Question No. 1 is to be answerd in French.  
 3. All questions are compulsory.  
 4. Question No.3 A is based on Revised syllabus. Question No. 3B is based on Old syllabus. Attempt either Question 3 A or Question 3B.

Texts : (1) Revised Syllabus : 'Maigret et la Jeune morte' - Georges Simenon  
 (2) Old Syllabus : 'Un Noël de Maigret' - Georges Simenon

1. Traduisez en anglais (20)

Aujourd'hui Monsieur Desgranges quitte de bonne heure sa maison dans la rue Marcy. Il va à la gare Saint Lazare pour faire un voyage à Caen. Il porte une valise et un parapluie. Il fait beau temps. Monsieur Desgranges marche à l'arrêt de l'autobus. S'il fait mauvais temps il va par le métro. Il y a une station de métro à Saint Cloud. Ce trajet par l'autobus au centre de Paris dure trois quarts d'heure ; par le métro vingt-cinq minutes. Ce matin notre voyageur descend à la gare Saint Lazare vers sept heures et demie. Il cherche un marchand de livres qui vend les journaux. - Avez-vous *Le Figaro* ? demande-t-il à une marchande. - Oui Monsieur j'ai tous les journaux et toutes les revues, répond-elle. - Merci Madame. Monsieur Desgranges tend vingt cinq centimes à la bonne femme. A ce moment il consulte sa montre.

2. A. Récrivez les phrases suivantes selon les indications entre les parenthèses (10)

- Sa sœur veut aller ----- Espagne. (Remplissez avec une préposition convenable)
- Jean ne boit ni thé ni café. (Mettez à l'affirmatif)
- Mange cinq biscuits ! (Remplacez le nom par un pronom convenable)
- Mets du sucre dans la boîte ! (Mettez au négatif)
- Je m'appelle Myra. (Posez une question pour cette réponse)
- Voilà le crayon ----- tu cherches. (Complétez avec un pronom relatif)
- 12h 25 (Quelle heure est-il ? Ecrivez en lettres)
- Elle a fait le devoir. (Mettez au passif)
- La rue est large. (Donnez le contraire du mot souligné)
- Cet oiseau est bleu. (Mettez au pluriel)

- B. Mettez les verbes entre les parenthèses au temps convenable (10)

- Nous (nager) dans la piscine.
- Hier je (se réveiller) tôt.
- (S'amuser) mes enfants !
- (Lire)-tu ce roman-ci ?
- Demain ils (aller) au théâtre.

3. Qs. 3A is based on Revised Syllabus 'Maigret et la Jeune morte' by Georges Simenon and Qs.3B is based on Old Syllabus 'Un Noël de Maigret' by Georges Simenon. Attempt Qs.3A or Qs.3B. (30)

- A. Revised Syllabus: 'Maigret et la Jeune morte' - Georges Simenon  
 Répondez aux questions suivantes (3 de votre choix)

PTO

- (i) Décrivez la descente de Louise après le départ de Jeanine.
- (ii) Pourquoi Jimmy O'Malley a-t-il laissé un message pour Louise ?
- (iii) Qui est Logon ? Pourquoi est-il mécontent ?
- (iv) Qui est Julius Van Cram ? Quelle est sa relation avec Louise ?
- (v) Qu'est-ce qui se passe sur la place Vintimille ?

**B. Old Syllabus: 'Un Noël de Maigret' - Georges Simenon**  
**Répondez aux questions suivantes (3 de votre choix)**

- (i) Qui est Julien Boissy ? Que lui était-il arrivé ?
- (ii) Qu'est-ce qui se passe chez les Martin la veille de Noël ?
- (iii) Qui est Colette ? Pourquoi elle habite chez son oncle ?
- (iv) Faites un portrait de Maigret.
- (v) Quelle nouvelle Lucas apporte-t-il à Maigret sur Loraine Martin ?

**4. Lisez le texte suivant et répondez aux questions qui suivent.**

A l'école j'avais un camarade qui était pour moi, dès mon enfance, un objet d'émulation. Son air sage et posé, son application à l'étude, le soin qu'il prenait de ses livres où je n'apercevais jamais aucune tache, ses blonds cheveux toujours si bien peignés, son habit toujours propre, sa simplicité, son linge toujours blanc, étaient pour moi un exemple : et rarement un enfant inspire à un enfant l'estime que j'avais pour lui. Il s'appelait Durand. Son père laboureur d'un village voisin, était connu du mien, j'allais en promenade avec son fils, le voir dans son village. Comme il nous recevait, ce bon vieillard aux cheveux blancs : la bonne crème, le bon lait, le bon pain bis qu'il nous donnait ! Vingt ans après nous nous sommes, son fils et moi retrouvés à Paris sur les routes bien différentes mais je lui ai reconnu le même caractère de sagesse qu'il avait à l'école.

- |   |                 |
|---|-----------------|
| <b>A. Répondez aux questions suivantes</b>                                  | <b>(12)</b>     |
| i. Qu'est-ce que l'auteur admirait chez son camarade?                       |                 |
| ii. Pourquoi l'appelle-t-il un écolier modèle?                              |                 |
| iii. Comment cet écolier s'appelait-il ? Qui était son père?                |                 |
| iv. Qu'est-ce que le bon vieillard donnait à l'auteur ?                     |                 |
| v. Durand est-il différent vingt ans après?                                 |                 |
| vi. Donnez un titre convenable à ce texte.                                  |                 |
| <br><b>B. Dites Vrai ou Faux</b>  | <br><b>(01)</b> |
| i. Les livres de Durand étaient mal organisés.                              |                 |
| ii. Durand a beaucoup changé en vingt ans.                                  |                 |
| <br><b>C. Donnez le contraire de : sale, vieillard</b>                      | <br><b>(01)</b> |
| <br><b>D. Donnez l'infinitif de : reconnu, allais</b>                       | <br><b>(01)</b> |
| <br><b>5. Ecrivez une composition sur UN des sujets suivants (150 mots)</b> | <br><b>(15)</b> |
| i. Le village que j'aime le plus  |                 |
| ii. Ma jeunesse   |                 |
| iii. Chez l'épicier   |                 |

-----XXX----

Hindi - compulsory Lang.

Con. 422-18.

FD-6325

(3 Hours)

[Total marks : 100]

بدایت:

(i) ہر جواب سے پہلے متعلقہ سوال ضرور لکھیں۔

(ii) ہر جواب نئے صفحے سے شروع کریں۔

20

سوال نمبر۔ ۱۔ کسی ایک عنوان پر تفصیلی مضمون لکھیے۔

۱۔ تعلیم نوال

۲۔ میری پسندیدہ شخصیت

۳۔ کپیوٹر

۴۔ مجی کی لوکل ٹرین

۵۔ آزادی نسوان

10

سوال نمبر۔ ۲۔ درج ذیل سے کوئی پارچہ محاوروں کے معنی لکھیے اور اسے جملوں میں استعمال کیجیے۔

۱۔ کچڑا چھانا ۲۔ دانت کھٹے کرنا ۳۔ آسمان سے باٹیں کرنا ۴۔ ہتھیلی پر سروں جانا

۵۔ جی بھر آتا ۶۔ آب دیدہ ہونا ۷۔ دودھ کا روٹھ پانی کا پانی ہونا ۸۔ پھولے نہ ہانا

۹۔ آس ٹوٹنا ۱۰۔ زمین آسمان کے قلا بے مانا

15

سوال نمبر۔ ۳۔ ذیل میں کسی ایک مضمون کا سیر حاصل جائزہ لیجیے۔

۱۔ سیر پہلے درویش کی ۲۔ طائر خاموش پر ایک آنسو ۳۔ اکبر کی شاعری کا اخلاقی پہلو

15.

سوال نمبر۔ ۴۔ کسی ایک نظم کا مفصل جائزہ پیش کیجیے۔

۱۔ این مریم ۲۔ دعا ۳۔ آدمی نامہ

TURN OVER

15

سوال نمبر ۵۔ مندرجہ ذیل سے صرف دو اقتباسات کی وضاحت کیجیے۔

۱۔ ”جب میں نے بہت سے پھول لاکر ان کی پکھڑیاں بخیرے میں بکھر دیں تاکہ میں اس طرح اسے راضی کر لوں تو وہ ایک استغنا کے ساتھ ان پر چلنے لگا گویا وہ کوئی فلسفی ہے جو اسی حقیر چیزوں کی طرف مائل نہیں ہو سکتا بلکہ صرف ان بالتوں کی طرف اعتماد کرتا ہے جو قلکرہ جتو کی قوتول کو قلب میں بیدار کر دیں۔“

۲۔ ”میر صاحب وضع دار ایسے تھے کہ ساری عمر ان کے باب میں کوئی فرق نہیں آیا۔ ”صلائے عام“، پچھیں سال جاری رہا۔ پہلا پر چند جس کاتب نے لکھا تھا آخر کے پرچے تک وہی کتابت کرتا رہا۔ پر ایس میں بھی شروع سے آخر تک ایک ہی رہا۔ آخر آخر میں ”صلائے عام“ کی اشاعت جب بہت کم ہو گئی تو صرف سوا سو پرچے چھپتے تھے اور قدر دانوں میں تقسیم ہو جاتے۔“

۳۔ ”رات کو کھانے کی میز پر سے یک بیک اٹھ کر پارے میاں ڈرامیگ روم کی سمت بھاگے جہاگے جہاں بچا جان کے ایک دوست پرو جیکٹر لگانے میں مشغول تھے۔ پھر پردے گرا کر روشنیاں بچھائی گئیں اور انگریزوں کی تصویریں دیوار پر اچھلنے کو نہ لگیں۔ سب نے پورک ہائی ہیٹ لگا کر کھے تھے اور ادھر ادھر پھد کتے پھر رہے تھے۔ ایک کھلے در تچ سے چاند جھانکنے لگا۔ باہر پہاڑوں پر بڑا سناٹا طاری تھا۔“

۴۔ ”ان کے کلام میں ترکیب اخلاق ہے۔ شعائر اسلامی کا احیا ہے تہذیب اسلامی کی تجدید ہے۔ اور وعظ سطر میں موجود ہے، لیکن ہاں حالی کی طرح خشک واعظ نہیں۔ وہ پہلے شاعر ہیں پھر کچھ اور پہلے ظریف ہیں پھر مصلح۔ پہلے نقاش فطرت ہیں پھر معلم اخلاق۔ ان کی مجلس میں شراب کے گلاس گردش میں رہتے ہیں۔ اور یہ اس رند پاکبازی کی کرامت ہے کہ حلق سے اترتے ہی وہ ”شراب خانہ خراب“ نہیں رہ جاتی۔ شراب طہور ثابت ہوتی ہے۔“

15

سوال نمبر ۶۔ (الف) درج ذیل سے صرف تین اشعار کی تشریح کیجیے۔

۱۔ ہجر کی شب ہو چکی روز قیامت سے دراز دوش سے نیچے نہیں اترے ابھی گیسوئے دوست

۲۔ عشق سے طبیعت نے زیست کا مزہ یایا درد کی دوا پائی ، درد بے دوا پایا

۳۔ دیکھیں ہم بھی جو ترے حسِ دلِ آرا کی بہار  
اس میں نقصان ترا اے گلِ رعناء کیا ہو

۴۔ وہ اداۓ دلبری ہو کہ نوائے عاشقانہ  
جو دلوں کو فتح کر لے ، وہی فاتح زمانہ

۵۔ ملی جب ان سے نظر بس رہا تھا اک جہاں  
ہٹی نگاہ تو چاروں طرف تھے ویرانے

10

(ب) درج ذیل سے کسی ایک رباعی کی تشریح کیجیے۔

۱۔ کیا تم سے بتائیں عمرِ فانی کیا تھی  
بچپن کیا چیز تھا جوانی کیا تھی  
یہ گل کی مہک تھی وہ ہوا کا جھونکا  
اک موج فنا تھی زندگانی کیا تھی

۲۔ الفاظ کے پردوں میں، کرواس کا یقین  
لیتی ہے سانس نظم شاعری کی زمین  
آہستہ گنگناو، میرے اشعار  
ڈرہے نہ مرے خواب کچل جائیں کہیں

۳۔ ہے صفحہ فطرت اک نصابِ تعلیم  
واجب ہے ہمیشہ انتخابِ تعلیم  
دانہ کے لیے کتاب ہستی میں رواں  
انسان ہے ، انسان کا بابِ تعلیم

☆☆☆

Foundation Course - (P-I)

Con. 435-18.

FD-6505

( 3 Hours )

[ Total Marks : 100 ]

- N.B. : (1) From Section I, attempt any three questions from Q. Nos. 1 to 5 and Q. No. 6 is **compulsory**.
- (2) From Section II, attempt any three questions from Q. Nos. 7 to 11 and Q. No. 12 is **compulsory**.
- (3) Figures to the right indicate full marks.

**Section I [50 Marks]**

1. What are the significant characteristics of Rural Population in India ? Explain. 12
2. Highlight the causes of declining sex ratio in India. 12
3. Examine the issue of Regionalism in India with examples. 12
4. Discuss the importance of Fundamental Rights enshrined in the Constitution of India. 12
5. Review the role of Women in Indian Politics. 12
6. Write short notes on (any two) :
  - (a) Problems of Tobacco Abuse
  - (b) HIV/AIDS – Causes and Prevention
  - (c) Problems of Child Labour
  - (d) Violence against Elderly Citizens.

**Section- II [50 Marks]**

7. Define Migration and state various types of Migration. 12
8. Discuss the significance of Universal Declaration of Human Rights (UDHR). 12
9. Define Sustainable Development and explain its significance with examples. 12
10. Write in detail the different types and causes of stress. 12
11. Define Conflict and state its various types. 12
12. Write short notes on (any two) :
  - (a) Agrarian Distress
  - (b) Social Problems due to urbanization
  - (c) Increasing Crime among Youth
  - (d) Genetically Modified (GM) Crops.

(15P)

[ TURN OVER ]

( मराठी रूपांतर )

( ३ तास )

(एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) विभाग १ मधील प्रश्न क्रमांक १ ते ५ मधून कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक ६ सोडविणे अनिवार्य आहे.  
 (२) विभाग २ मधील प्रश्न क्रमांक ७ ते ११ मधून कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक १२ सोडविणे अनिवार्य आहे.  
 (३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.  
 (४) आवश्यक वाटल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

विभाग १ (५० गुण)

१. भारतातील ग्रामीण लोकसंख्येची ठळक वैशिष्ट्ये काय आहेत ? स्पष्ट करा. १२

२. भारतातील लिंग गुणोत्तराच्या पतनाच्या कारणांचा आढावा घ्या. १२

३. भारतातील प्रादेशिक बादाच्या समस्येचे उदाहरणासहित परिक्षण करा. १२

४. भारतीय राज्यघटनेत समाविष्ट असलेल्या मुलभूत अधिकारांच्या महत्त्वावर चर्चा करा. १२

५. भारतीय राजकारणातील महिलांच्या भुमिकेचा आढावा घ्या. १२

६. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :

- (अ) तबांखू व्यसनाची समस्या (ब) एच.आय.व्ही. / एडस- कारणे व प्रतिबंध  
 (क) बाल मजुरीची समस्या (ड) ज्येष्ठ नागरिकांच्या विरुद्ध हिंसाचार.

विभाग २ (५० गुण)

७. स्थलांतरणाची व्याख्या लिहून स्थलांतरणाचे विविध प्रकार लिहा. १२

८. वैशिक मानवी हक्क जाहिरनाम्याचे महत्त्व स्पष्ट करा. १२

९. शाश्वत विकासाची व्याख्या लिहा व उदाहरणासहित महत्त्व समजावून सांगा. १२

१०. तणावाची विविध कारणे व प्रकार सविस्तर लिहा. १२

११. संघर्षाची व्याख्या लिहून संघर्षाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा. १२

१२. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :

- (अ) शेत जमिनीविषयक विपत्ती (ब) शहरीकरणामुळे उद्भवणाऱ्या सामाजिक समस्या  
 (क) युवकांमधील वाढती गुन्हेगारी (ड) जनुकीयदृष्ट्या उन्नत पिके.

\*\*\*\*\*

F.Y.B.A.

Nov  
2018

Psychology - (Paper - I)

Con. 436-18.

FD-6846

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

N.B. : (1) Attempt any five questions.

(2) All questions carry equal marks.

1. Define Psychology. Briefly describe the descriptive methods of Psychology. 20
2. Describe in detail central nervous system and peripheral nervous system. 20
3. Write a detailed note on theories of hypnosis and facts and myths about hypnosis. 20
4. Write short notes on any four of the following :-  
 (a) Elements of Classical Conditioning  
 (b) Higher Order Conditioning  
 (c) The Law of Effect  
 (d) Types of Reinforcement  
 (e) Schedules of Reinforcement  
 (f) Punishment. 20
5. (a) Briefly discuss the Information-Processing Model of Memory. 10  
 (b) Briefly describe the reconstructive nature of long term memory retrieval. 10
6. Write short notes on any four of the following :-  
 (a) Functional Fixedness  
 (b) Creativity  
 (c) Binet's Mental Ability Test  
 (d) Causes of Developmental Delay  
 (e) Characteristics of Gifted Children  
 (f) Gardner's Multiple Intelligence Theory. 20
7. Write a detailed note on happiness. 20
8. Discuss in detail various strategies of coping with stress. 20
9. (a) Explain the division of mind and division of personality according to Psychoanalysis. 10  
 (b) What are various developmental stages of personality according to Psychoanalysis. 10  
 20
10. Write a detailed note on normal distribution curve and on measures of central tendency. 20

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.  
 (२) सर्व प्रश्नांस समान गुण आहेत.

|  |    |
|--|----|
|  | २० |
| १. मानसशास्त्राची व्याख्या द्या. मानसशास्त्राच्या अभ्यासपद्धतींचे थोडक्यात वर्णन करा.          | २० |
| २. मध्यवर्ती मज्जासंस्था आणि सीमागत मज्जासंस्था यांचे विस्तृत वर्णन करा.                       | २० |
| ३. संमोहन सिध्दांतावर विस्तृत टिपा लिहा आणि संमोहनाविषयीच्या तथ्य आणि कल्पित बाबीची चर्चा करा. | २० |
| ४. खालीलपैकी कोणत्याही चार वर थोडक्यात टिपा लिहा :-  |    |
| (अ) अभिजात अभिसंधानाचे घटक   |    |
| (ब) उच्च दर्जा अभिसंधान (Higher Order Conditioning)  |    |
| (क) प्रभावाचे नियम (The Law of Effect)   |    |
| (ड) सदृढीकरणाचे प्रकार (Types of Reinforcement)  |    |
| (इ) सदृढीकरणाची सारणी (Schedules of Reinforcement)   | ९० |
| (फ) शिक्षा (Punishment)  | ९० |
| ५. (अ) स्मृतीच्या माहिती प्रक्रियाकरण प्रारूपाची थोडक्यात चर्चा करा.                           | २० |
| (ब) दिर्घकालीन स्मृतीच्या पूर्वांधणी स्वरूपाची थोडक्यात चर्चा करा.                             |    |
| ६. खालीलपैकी कोणत्याही चार वर थोडक्यात टिपा लिहा :-  |    |
| (अ) कार्यात्मक स्थिरावस्था   |    |
| (ब) सृजनशीलता  |    |
| (क) बिनेची प्राथमिक चाचणी  |    |
| (ड) विकास विलंबाची कारणे   |    |
| (इ) प्रतिभाशाली मुलांची वैशिष्ट्ये   | २० |
| (फ) गार्डनरचा बृद्धीमत्तेचा अनेक घटक सिध्दांत  | २० |
| ७. संमोहनावर विस्तृत टिपा लिहा.  | ९० |
| ८. तणाव व्यवस्थापनाच्या विविध उपायावर विस्तृत चर्चा करा.                                       | ९० |
| ९. (अ) मनोविश्लेषणाच्या दृष्टीने मनाची विभागणी आणि व्यक्तिमत्वाचे वर्गीकरण स्पष्ट करा.         | २० |
| (ब) मनोविश्लेषणाच्या दृष्टीने विकासाच्या मनोलैंगिक अवस्था कोणत्या आहेत.                        |    |
| १०. समतोल वक्र आणि केंद्रीय प्रवृत्तीची मापके यावर विस्तृत टिपा लिहा.                          |    |

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B. : (1) Question Nos. 1 & 6 are **compulsory**.  
 (2) Attempt any **two** questions from the remaining **each** sections.  
 (3) Draw **neat** diagrams, where **necessary**.  
 (4) Figures to the **right** indicate full marks.

### Section I

- |  |    |
|--|----|
| 1. (a) Explain the following concepts (any <b>four</b> ) :—      | 8  |
| (i) Managerial Economics   |    |
| (ii) Equilibrium   |    |
| (iii) Utility  |    |
| (iv) Elasticity of demand  |    |
| (v) Indifference Curve   |    |
| (vi) Production.   |    |
| (b) Distinguish between (any <b>two</b> ) :—                     | 6  |
| (i) Micro and Macro Economics                                    |    |
| (ii) Income elasticity and cross elasticity of demand            |    |
| (iii) Money cost and real cost.                                  |    |
| 2. (a) Explain the uses and limitations of micro economics.      | 9  |
| (b) Define Law of Demand and explain the determinants of demand. | 9  |
| 3. (a) Define and explain the concept of consumer's surplus.     | 9  |
| (b) Explain the various types of price elasticity of demand.     | 9  |
| 4. (a) Critically examine the law of variable proportions.       | 9  |
| (b) Explain various economies of scale.                          | 9  |
| 5. Write notes on any <b>two</b> of the following :—             | 18 |
| (a) Basic tools in economics                                     |    |
| (b) Law of equi-marginal utility                                 |    |
| (c) Law of returns to scale                                      |    |
| (d) Learning curve.  |    |

[ TURN OVER

**Section II**

6. (a) Explain the following concepts (any four) :— 8  
(i) Managerial revenue  
(ii) Firm  
(iii) Dumping  
(iv) Normal Profit  
(v) Selling cost  
(vi) Sales maximization objective.
- (b) Distinguish between (any two) :— 6  
(i) Pure competition and perfect competition  
(ii) Monopoly and Discriminating Monopoly  
(iii) Full cost and Marginal cost pricing.
7. (a) Explain the concept of break-even analysis. 9  
(b) Discuss the profit maximization condition of a firm under perfect competition. 9
8. (a) Explain the features of Monopoly. 9  
(b) Explain the wastages under monopolistic competition. 9
9. (a) Examine the various objectives of pricing policy. 9  
(b) Explain the meaning and stages of capital budgeting. 9
10. Write notes on any two of the following :— 18  
(a) Features of Oligopoly  
(b) Short run equilibrium under monopoly  
(c) Multi product pricing  
(d) Net Present Value Method.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[ एकूण गुण : १००

- सूचना :** (१) प्रश्न क्रमांक १ व ६ अनिवार्य आहेत.  
 (२) प्रत्येक विभागातून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.  
 (३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.  
 (४) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

**विभाग १**

१. (अ) खालील संकल्पना स्पष्ट करा (कोणत्याही चार) :-

- (१) व्यवस्थापकीय अर्थशास्त्र
- (२) समतोल
- (३) उपयोगिता
- (४) मागणीची लवचिकता
- (५) समवृत्ती वक्र
- (६) उत्पादन.

(ब) भेद स्पष्ट करा (काणतेही दोन) :-

- (१) सुक्ष्म व समग्र अर्थशास्त्र
- (२) मागणीची छेदक लवचिकता व उत्पन्न लवचिकता
- (३) मुद्रा खर्च व वास्तविक खर्च.

२. (अ) सुक्ष्म अर्थशास्त्राचे उपयोग व मर्यादा स्पष्ट करा.

(ब) मागणीच्या नियमाची व्याख्या देऊन मागणीची निर्धारके स्पष्ट करा.

३. (अ) उपभोक्त्याचे संतोषधिक्याची व्याख्या देऊन संकल्पना स्पष्ट करा.

(ब) मागणीच्या किंमत लवचिकतेच्या विविध मापन पद्धती स्पष्ट करा.

४. (अ) बदलत्या प्रमाणाच्या नियमाचे टिकात्मक परीक्षण करा.

(ब) उत्पादन प्रमाणातील वाढीचे आर्थिक लाभ स्पष्ट करा.

५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :-

- (अ) आर्थिक विश्लेषणातील मुलभूत तंत्रे
- (ब) समसिमांत उपयोगितेचा सिधांत
- (क) उत्पादन प्रत्यय नियम
- (ड) विद्वत्ता वक्र.

[ TURN OVER

**विभाग २**

६. (अ) खालील संकल्पना स्पष्ट करा (कोणत्याही चार) :-

- (१) सिमांत खर्च
- (२) उत्पादन संस्था
- (३) सर्वसाधारण नफा
- (४) अपपूऱ्जन
- (५) विक्री खर्च
- (६) कमाल विक्री उद्दिष्ट.

(ब) भेद स्पष्ट करा (काणतेही दोन) :-

- (१) शुध्द स्पर्धा व पुर्ण स्पर्धा
- (२) मक्तेदारी व विभेदक मक्तेदारी
- (३) पुर्ण खर्च व सिमांत खर्च पद्धती.

७. (अ) समखर्च-प्रासी बिंदू विश्लेषण संकल्पना स्पष्ट करा.

(ब) पूर्ण स्पर्धेच्या महत्तम नफ्यासाठीच्या अटींची चर्चा करा.

८. (अ) मक्तेदारी बाजाराची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

(ब) मक्तेदारीयुक्त स्पर्धेतील अपव्यय स्पष्ट करा.

९. (अ) किंमत पद्धतीच्या विविध वैशिष्ट्यांचे विश्लेषण करा.

(ब) भांडवली अंदाजपत्रकाचा अर्थ व विविध अवस्थांचे स्पष्टीकरण द्या.

१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :-

- (अ) अल्पाधीकाराची वैशिष्ट्ये
- (ब) मक्तेदारी बाजारातील अल्पकालीन समतोल
- (क) बहुविध किंमत पद्धती
- (ड) निव्वळ वास्तव मुल्य पद्धती.

F.Y.B.A.

NOV  
2018

History - (PAPER - I)

Con. 426-18.

FD-6234

( 3 Hours )

[ Total Marks : 100 ]

N.B. : (1) Attempt any five questions.  
(2) All questions carry equal marks.

1. Discuss the scocial and economic conditions of Maharashtra upto 1848.
2. Explain the importance of opium trade in the economic development of Mumbai.
3. Discuss th contribution of Mahatma Phule and Savitribai Phule towards the emancipation of women in the 19<sup>th</sup> century.
4. Evaluate the role of Moderates in the Indian National Movement upto 1920.
5. Comment on any two of the following :
  - (a) Historical background of Maharashtra
  - (b) Cotton trade in Mumbai
  - (c) Prathana Samaj
  - (d) Revolutionary Movement.
6. Examine the Role of N. M. Lokhande in the Labour movement of Maharashtra.
7. Discuss the contribution of Dr. B. R. Ambedkar in Dalit Movement of Maharashtra.
8. Describe in brief the Sanyukta Maharashtra Movement.
9. Trace the progress of education in Maharashtra during the period of 1848 to 1960.
10. Write short notes on any two of the following :
  - (a) Mumbai Stock Exchange
  - (b) Peasant unrest in Maharashtra
  - (c) Swami Ramanand Tirth
  - (d) Development of Press in Mumabi.

[ TURN OVER ]

( मराठी रूपांतर )

( ३ तास )

(एकूण गुण : १००

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहे.

१. १८४८ पर्यंतच्या महाराष्ट्राच्या आर्थिक सामाजिक परिस्थितीची चर्चा करा.

२. मुंबईच्या आर्थिक विकासामध्ये अफुच्या व्यापाराचे महत्त्व स्पष्ट करा.

३. ११ व्या शतकातील स्त्री मुक्ती लढ्यात महात्मा जोतिबा फुले व सावित्रीबाई फुले यांनी दिलेल्या योगदानाची चर्चा करा.

४. १९२० पर्यंतच्या राष्ट्रीय चळवळीमध्ये मवाळ गटाच्या भुमिकेचे मुल्यांकन करा.

५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर भाष्य करा :

- (अ) महाराष्ट्राची ऐतिहासिक पाश्वभूमी
- (ब) मुंबईतील कापुस व्यापार
- (क) प्रार्थना समाज
- (ड) क्रांतिकारी चळवळ.

६. महाराष्ट्राच्या कामगार चळवळीतील ना. मे. लोखंडे यांच्या भुमिकेचे मुल्यमापन करा.

७. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या दलित चळवळीतील योगदानाची चर्चा करा.

८. संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीचा थोडक्यात आढावा घ्या.

९. इ. स. १८४८ ते १९६० या कालखडांतील महाराष्ट्रातील शैक्षणिक विकासाचा मागोवा घ्या.

१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर भाष्य करा :

- (अ) मुंबई शेअर बाजार
- (ब) महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांचा असंतोष
- (क) स्वामी रामानंदतीर्थ
- (ड) मुंबईतील वृत्तपत्राचा विकास.

\*\*\*\*\*

F.Y.B.A.

NOV  
2018

Sociology - (Paper - I)

Con. 425-18.

FD-6934

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B. : (1) Attempt any five questions.  
(2) All questions carry equal marks. (20 marks each)  
(3) Marathi medium student should compulsory the English question paper.

1. Review the development of Sociology. 20
2. Explain the culture definition, characteristics and types. 20
3. Define Social Group. Discuss the Primary and Secondary groups. 20
4. Discuss in detail the meaning and characteristics of food gathering and Industrial Society. 20
5. What is Social Stratification ? Explain the importances elements of Social Stratification. 20
6. Write an essay on church, sect and cult with reference to religion. 20
7. Explain the process of Socialization. Discuss the various agencies of Socialization. 20
8. Write the information of the gender Socialization and re-socialization. 20
9. Define Social Change. Explain theories of Social Change. 20
10. Write short notes on any two of the following :—
  - (a) Significance of Sociology
  - (b) Economic Institutions
  - (c) Characteristics of Capitalism
  - (d) G. H. Mead
  - (e) Political Socialization
  - (f) Environment and development.

-----  
[ TURN OVER

## (मराठी रूपांतर)

( ३ तास )

[ एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.  
 (२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत (प्रत्येकी २० गुण)  
 (३) मराठीतून उत्तरे लिहिणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका अवश्य पाहावी.

|  |    |
|--|----|
| १. समाजशास्त्राच्या विकासाचा आढावा घ्या.   | २० |
| २. संस्कृतीची व्याख्या, वैशिष्ट्ये आणि प्रकार स्पष्ट करा.                        | २० |
| ३. सामाजिक गटाची व्याख्या द्या. प्राथमिक आणि दुय्यम गटाची चर्चा करा.             | २० |
| ४. अन्न गोळा करणारा आणि औद्योगिक समाजाचा अर्थ आणि अंतर यावर सविस्तर चर्चा करा.   | २० |
| ५. सामाजिक स्तरीकरण म्हणजे काय ? सामाजिक स्तरीकरणाच्या ठळक बाबी स्पष्ट करा.      | २० |
| ६. धर्माचा संदर्भ देऊन चर्चा, संप्रदाय आणि पंथ यावर निबंध लिहा.                  | २० |
| ७. सामाजिकीकरणाची प्रक्रिया स्पष्ट करून सामाजिकीकरणाच्या विविध अंगाची चर्चा करा. | २० |
| ८. लिंग भूमिकेचे सामाजिकरण आणि पुर्णसामाजिकरण या विषयी माहिती द्या.              | २० |
| ९. सामाजिक परिवर्तनाची व्याख्या सांगून सामाजिक परिवर्तनाचे सिध्दांत स्पष्ट करा.  | २० |
| १०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोऱ्वर टिपा लिहा :-                                    | २० |
| (अ) समाजशास्त्राचे महत्व   |    |
| (ब) आर्थिक संस्था  |    |
| (क) भांडवलवादाची वैशिष्ट्ये  |    |
| (ड) जी.एच.मीड  |    |
| (इ) राजकीय सामाजिकीकरण   |    |
| (फ) पर्यावरण आणि विकास.  |    |

**F.Y.B.A.**

Nov  
2018

Political Science - (PAPER-I)

**Con. 432-18.**

**FD-6954**

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B. : (1) Attempt any **five** questions, Selecting **two** from each section.  
(2) Answer book to both the sections should be tied together.  
(3) All questions carry **equal** marks. (20 marks each)

**Section I**

1. Define Political Science. Explain the characteristics of Normative Approach.
2. What is Civil Society ? Give important features of Civil Society.
3. Discuss the meaning and types of Power.
4. Define Law and explain the types of Law.
5. Write notes on any **two** of the following :—
  - (a) Feminist Approach
  - (b) Sovereignty
  - (c) Nationalism
  - (d) Right to resist.

**Section II**

6. Explain the meaning and types of Equality.
7. Explain the basic features of Democratic Government.
8. Write an essay on Gandhism.
9. Explain the meaning of Ideology and features of Communism.
10. Write notes on any **two** of the following :—
  - (a) Liberty
  - (b) Distributive Justice
  - (c) Political Rights
  - (d) Importance of Ideology.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[ एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) प्रत्येक विभागातून किमान दोन याप्रकारे एकूण पाच प्रश्न सोडवा.  
(२) दोन्ही विभागाच्या उत्तरपत्रिका एकत्र बांधा.  
(३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत. (प्रत्येकी २०)

विभाग १

१. राज्यशास्त्राची व्याख्या द्या व राज्यशास्त्राच्या आदर्शवादी दृष्टिकोनाची चर्चा करा.
२. नागरी समाज म्हणजे काय ? नागरी समाजाची महत्वाची वैशिष्ट्ये लिहा.
३. सत्तेच्या अर्थाची व प्रकाराची चर्चा करा.
४. कायद्याची व्याख्या द्या व कायद्याचे विविध प्रकार विशद करा.

५. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :-  
(अ) स्त्रीवादी दृष्टिकोन  
(ब) सार्वभौमत्व  
(क) राष्ट्रवाद  
(ड) प्रतिकाराचा हक्क.

विभाग २

६. समतेचा अर्थ व प्रकार स्पष्ट करा.
७. लोकशाही शासन व्यवस्थेची मूलभूत वैशिष्ट्ये स्पष्ट लिहा.
८. गांधीवादावर निबंध लिहा.
९. विचार प्रणालीचा अर्थ लिहून साम्यवादाची वैशिष्ट्ये लिहा.
१०. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :-  
(अ) स्वातंत्र्य  
(ब) वितरणात्मक न्याय  
(क) राजकीय हक्क  
(ड) विचारसरणीचे महत्व.

**F.Y.B.A.**

Geography - (Paper-I)

NOV  
2018

Con. 439-18.

FD-6322

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B. : (1) Question No. 1 is **compulsory**.  
(2) Attempt any **four** questions from Question No. 2 to 9.  
(3) Answers supported with **diagrams** will be given **extra** credit.  
(4) **Figures** to the **right** indicate full marks.  
(5) Attach **map** suppliments to the **main** answer book.

1. Refer to the map suppliment on Page No. 03 and 04. 20
2. Write a Geographical essay on the interior of the earth. 20
3. Explain the types of weathering with the help of neat diagram. 20
4. Describe the features developed due to the erosional and depositional action of the river. 20
5. (a) Explain the depositional land forms produced by the Glacier. 10  
(b) Explain the erosional landforms developed by sea waves. 10
6. Explain the composition and structure of Atmosphere. 20
7. With the help of neat diagram, explain the distribution of pressure belts on the earth. 20
8. Explain the process and forms of condensation. 20
9. (a) Explain the morphology of ocean. 10  
(b) Explain the ocean currents in Atlantic ocean. 10

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००

- सूचना :**
- (१) प्रश्न क्र. १ अनिवार्य आहे.
  - (२) प्रश्न क्र. २ ते ९ पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.
  - (३) आकृत्यासहित उत्तरांना अधिक गुण मिळतील.
  - (४) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - (५) नकाशा पुरवणी मुख्य उत्तरपत्रिकेस जोडा.

- |  |    |
|--|----|
| १. नकाशा पुरवणी पहा (पृष्ठ क्र. ३ व ४ पहा).                                    | २० |
| २. पृथ्वीचे अंतरंग यावर भौगोलिक निबंध लिहा.                                    | २० |
| ३. विदारणाचे विविध प्रकार सुयोग्य आकृतीच्या सहाय्याने विशद करा.                | २० |
| ४. नदीच्या खनन व संचयन कार्यामुळे विकसित होणाऱ्या भूरूपांचे वर्णन करा.         | २० |
| ५. (अ) हिमनदीच्या संचयन कार्यामुळे निर्माण झालेली भूरूपे वर्णन करा.            | १० |
| (ब) सागरी लाटांच्या खनन कार्यामुळे निर्माण झालेली भूरूपे स्पष्ट करा.           | १० |
| ६. वातावरणाचे घटक व संरचना स्पष्ट करा.   | २० |
| ७. सुयोग्य आकृतीच्या सहाय्याने पृथ्वीवरील वायुभार पट्ट्यांचे वितरण स्पष्ट करा. | २० |
| ८. सांद्रीभवनाची प्रक्रिया व रूपे विशद करा.                                    | २० |
| ९ (अ) महासागराच्या तळरचनेचे घटक स्पष्ट करा.                                    | १० |
| (ब) अटलांटिक महासागरातील सागरी प्रवाह स्पष्ट करा.                              | १० |

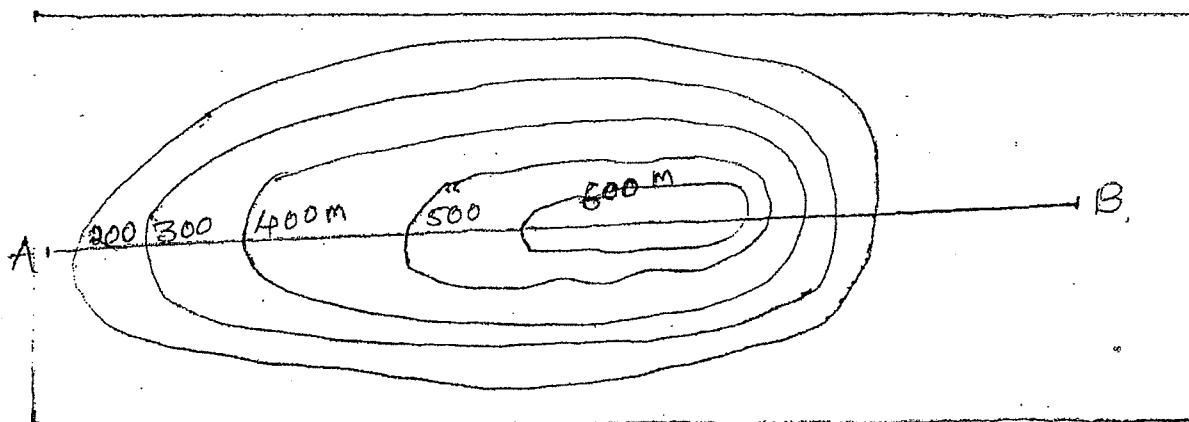
**N.B. :** Attach map suppliment to main answer book.

(हे पान मुख्य उत्तरपत्रिकेला जोडा.)

1. (a) Draw the cross section along with the line A-B and identify the slope.

10

(अ) A-B रेषेवर छेद काढा व उतार ओळखा



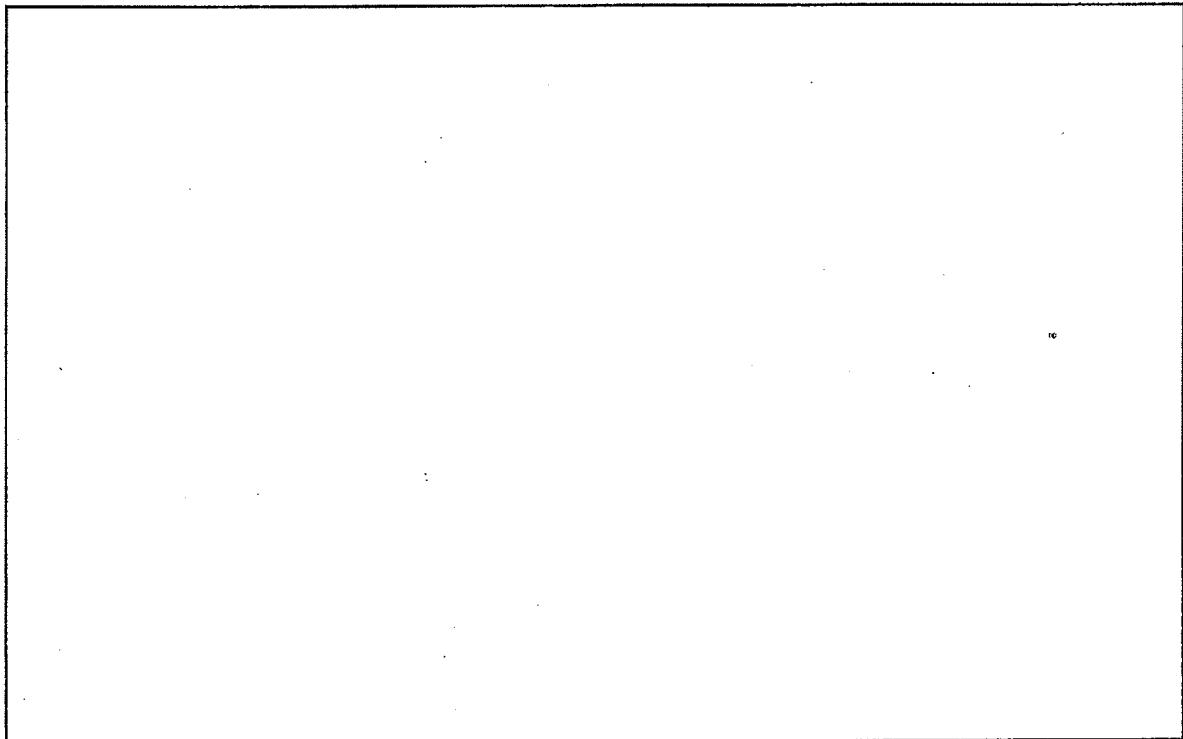
Space for coross-section

छेद काढण्यासाठी जागा

[TURN OVER

(b) Draw a neat diagram of Rain-Gauge and explain its functions. 10

(ब) पर्जन्य मापकाची आकृती काढा व कार्ये स्पष्ट करा.



Explanation : स्पष्टीकरण

(3)

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B. : (1) From **Section I** attempt any **two** questions from Question Nos. 1 to 4 and Question Nos. **5** is **compulsory**.
- (2) From **Section II** attempt **two** questions from Question Nos. **6** to **9** and Question No. **10** is **compulsory**.
- (3) **Figures to the right** indicate full marks.

### Section I

1. Give the definition of Ethics and bring out the scope of Ethics. 16
2. Explain ethical objectivism in detail and describe the types of ethical objectivism. 16
3. Define virtue and discuss in detail Plato's cardinal virtue. 16
4. Discuss the notion of Nishkam Karm Yoga in Bhagvad Gita ethics. 16
5. Write short notes on any **two** of the following :-  
 (a) Kohleberg's theory of moral reasoning  
 (b) Virture is Habit - Aristotle  
 (c) Four Noble Truth in Buddhist ethics  
 (d) Charvaka's ethics. 18

### Section II

6. What is Psychological egoism ? Discuss Thomas Hobbe's view on Psychological egoism. 16
  7. Examine in detail Bentham's ethical hedonism. 16
  8. Elaborate in detail feminist ethics of Carol Gilligan. 16
  9. State and examine the Deterrent theory of punishment. 16
  10. Write short notes on any **two** of the following :-  
 (a) Selfishness as a virtue by Ayn Rand  
 (b) Bad Faith - Sartre  
 (c) Retributive theory of Punishment  
 (d) Professional Ethics. 18
- 

[TURN OVER

## (मराठी रूपांतर)

- सूचना : (१) विभाग १ मधील प्रश्न क्रमांक १ ते ४ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक ५ सोडवणे अनिवार्य आहे.  
 (२) विभाग २ मधील प्रश्न क्रमांक ६ ते ९ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक १० सोडवणे अनिवार्य आहे.  
 (३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.  
 (४) आवश्यक वाटल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

## विभाग १

|   |    |
|---|----|
| १. नीतिशास्त्राची व्याख्या द्या आणि नीतिशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा.   | १६ |
| २. नैतिक निरपेक्षवाद सविस्तर स्पष्ट करा आणि निरपेक्षवादाच्या प्रकाराचे वर्णन करा.   | १६ |
| ३. सद्गुणाची व्याख्या द्या आणि प्लेटोचे भौतिक सद्गुण सविस्तर स्पष्ट करा.  | १६ |
| ४. भगवद्गीतेच्या निष्काम कर्मयोगाची चर्चा करा.  | १६ |
| ५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहँवर टिपा लिहा :-<br>(अ) कोहलबर्गप्रणीत नैतिक विचारप्रक्रियेची उपपत्ती<br>(ब) सद्गुण म्हणजे सवय-ऑरिस्टॉटल<br>(क) बौद्ध नीतिशास्त्रातील चार आर्य सत्य<br>(ड) चार्वाकांचे नीतिशास्त्र. | १८ |

## विभाग २

|   |    |
|---|----|
| ६. मानसशास्त्रीय स्वहितवाद म्हणजे काय ? मानसशास्त्रीय स्वहितवादाविषयी थॉमस हॉब्ज यांच्या विचाराची चर्चा करा.  | १६ |
| ७. बैथॅम यांच्या नीतिशास्त्रीय सुखवादाचे सविस्तर परीक्षण करा.   | १६ |
| ८. कॅरोल गिलीगन यांचे स्त्रीवादी नीतिशास्त्र सविस्तर स्पष्ट करा.  | १६ |
| ९. शिक्षेविषयी निवारणवादी उपपत्ती सांगून तिचे परीक्षण करा.  | १६ |
| १०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहँवर थोडक्यात टिपा लिहा :-<br>(अ) आयन रँडचे स्वहित साधणे एक सद्गुण<br>(ब) कुश्रद्वा-पॉल सार्त<br>(क) शिक्षेची प्रतिशोध उपपत्ती<br>(ड) व्यावसायिक नीतिशास्त्र. | १८ |

F.Y.B.A.

NOV

2018

Rural Development (P-I)

Con. 434-18.

FD-6634

( 3 Hours )

[ Total Marks : 100 ]

- N.B. : (1) Attempt any five questions.  
(2) All questions Carry equal marks.  
(3) Answer of the two sections should be written in the same answer-book.

**Section I**

1. What is Rural Development ? Discuss the nature and objective of rural development.

**OR**

State the scope and importance of Rural Development.

2. Define the concept of rural society and elaborate the various features of rural society.

**OR**

Discuss the class system in rural india.

3. Explain the various types and problems of rural agricultural labour.

**OR**

Write shorts notes :

- (a) Importance of natural resources.  
(b) Allied Activities to agriculture.

**Section II**

4. Discuss the various features and functions of Panchayat Raj in Maharashtra.

**OR**

Explain the various components of revenue administration.

5. What is social change ? State the various factors of social change.

**OR**

Define the concept of peoples participation and state the need of people's participation in rural social change.

6. Describe the importance of transport and communication in rural development.

**OR**

Write explanatory note on :

- (a) Rural Finance  
(b) National Rural Health Mission.

[ TURN OVER ]

( मराठी रूपांतर )

( ३ तास )

(एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.  
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.  
(३) दोन्ही विभागांची उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.

विभाग १

१. ग्रामीण विकास म्हणजे काय ? ग्रामीण विकासाचे स्वरूप आणि उद्दिष्टचे यांची चर्चा करा.

किंवा

ग्रामीण विकासाची व्याप्ती आणि महत्त्व सांगा.

२. ग्रामीण समाजाची संकल्पना विशद करा आणि ग्रामीण समाजाची विविध वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

किंवा

ग्रामीण भारतातील वर्ग व्यवस्थेची चर्चा करा.

३. ग्रामीण शेतमजूराचे विविध प्रकार आणि समस्या विशद करा.

किंवा

थोडक्यात टिपा लिहा :

- (अ) नैसर्गिक साधन-संपत्तीचे महत्त्व  
(ब) शेतीचे जोडव्यवसाय.

विभाग २

४. महाराष्ट्रातील पंचायतराज व्यवस्थेची विविध वैशिष्ट्ये आणि कार्य यांची चर्चा करा.

किंवा

महसूली प्रशासनाचे विविध घटक विशद करा.

५. सामाजिक परिवर्तन म्हणजे काय ? सामाजिक परिवर्तनाचे विविध घटक सांगा.

किंवा

लोकसहभाग ही संकल्पना विशद करून ग्रामीण सामाजिक परिवर्तनासाठी लोक सहभागाची गरज विशद करा.

६. ग्रामीण विकासातील वाहतूक आणि दलणवळणाचे महत्त्व विशद करा.

किंवा

स्पष्टीकरणात्मक टिपा लिहा :

- (अ) ग्रामीण वित्तपुरवठा  
(ब) राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियान.

\*\*\*\*\*

३५

F.Y.B.A.

Education - (P-I)

NOV  
2018

Con. 427-18.

FD-6367

( 3 Hours )

[ Total Marks : 100 ]

N.B. : (1) Attempt any five questions.  
(2) All questions Carries 20 marks and all sub-questions carry 10 marks.

- |   |    |
|---|----|
| 1. (a) Explain the meaning and function of education.                       | 10 |
| (b) Explain the meaning and function of non-formal education.               | 10 |
| 2. (a) Explain the meaning and goals of the Sarvashiksha Abhiyan.           | 10 |
| (b) Explain the role in main barriers of national integration.              | 10 |
| 3. (a) Explain the structure and objective of Navodaya Vidyalaya.           | 10 |
| (b) Explain the role of Education in economical development.                | 10 |
| 4. (a) Explain the educational uses of T.V.                                 | 10 |
| (b) Explain the role of NCTE in the field of Teacher education.             | 10 |
| 5. (a) Explain the importance of curriculum in education.                   | 10 |
| (b) Explain the role of UGC in national development.                        | 10 |
| 6. (a) Explain the contribution of Karve in Higher Education.               | 10 |
| (b) Explain the role of UNESCO in national and International development.   | 10 |
| 7. (a) Explain the functions of SCERT.                                      | 10 |
| (b) Explain the functions of DIET.  | 10 |
| 8. (a) Explain "School and Society Should be Interdependent".               | 10 |
| (b) Explain "Vasudhaiv Kutumbkam" can be achieved through Education.        | 10 |
| 9. (a) Explain the contribution of Dr. Ambedkar in Education.               | 10 |
| (b) Explain the functions of Educational Institute in national development. | 10 |
| 10 Write short notes on any two of the following :                          | 20 |
| (a) Computer and Education  |    |
| (b) Women and Education   |    |
| (c) Society and Education   |    |
| (d) Mobaill and Education.  |    |

( ३ तास )

(एकूण गुण : १००

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा,

(२) प्रत्येक प्रश्नास २० गुण आहेत व प्रत्येक उपप्रश्नास १० गुण आहेत.

१. (अ) शिक्षणाचा अर्थ आणि कार्य स्पष्ट करा. १०  
 (ब) अनौपचारिक शिक्षण अर्थ आणि कार्य स्पष्ट करा. १०
२. (अ) सर्वशिक्षा अभियानाचा अर्थ आणि ध्येय स्पष्ट करा. १०  
 (ब) राष्ट्रीय एकात्मतेच्या मुळ्य अडथळ्यांची भूमिका स्पष्ट करा. १०
३. (अ) नवोदय विद्यालयाची संकल्पना आणि उद्दिष्टचे स्पष्ट करा. १०  
 (ब) आर्थिक विकासातील शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा. १०
४. (अ) दूरदर्शनाचा (T.V.) शैक्षणिक उपयोग सविस्तर स्पष्ट करा. १०  
 (ब) शिक्षक-शिक्षणक्षेत्रात राष्ट्रीय शिक्षक-शिक्षण परिषदेची (N.C.T.E.) भूमिका स्पष्ट करा. १०
५. (अ) शिक्षणातील अभ्यासक्रमाचे महत्त्व सविस्तर स्पष्ट करा. १०  
 (ब) राष्ट्रीय विकासात विद्यापीठ अनुदान आयोगाची (U.G.C.) भूमिका स्पष्ट करा. १०
६. (अ) उच्च शिक्षणातील महर्षी कर्वे यांचे योगदान स्पष्ट करा. १०  
 (ब) राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय विकासात युनोस्को (UNESCO) ची भूमिका स्पष्ट करा. १०
७. (अ) एन.सी.ई.आर.टी.इ. ची (NCERTE) कार्य स्पष्ट करा. १०  
 (ब) जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्थेचे (DIET) कार्य स्पष्ट करा. १०
८. (अ) शाळा आणि समाज परस्परांवर आधारित आहेत. स्पष्ट करा. १०  
 (ब) वसुधैव कुटुंबकम् हे शिक्षणाद्वारे साध्य करू शकतो स्पष्ट करा. १०
९. (अ) शिक्षणातील डॉ. आंबेडकरांचे योगदान स्पष्ट करा. १०  
 (ब) राष्ट्रीय विकासातील शिक्षण संस्थांचे कार्य स्पष्ट करा. १०
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा : २०  
 (अ) संगणक आणि शिक्षण  
 (ब) न्यू आणि शिक्षण  
 (क) समाज आणि शिक्षण  
 (ड) मोबाईल आणि शिक्षण.

\*\*\*\*\*

(37)

(३ तास)

एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.  
 (२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.  
 (३) अंतर्गत पर्याय लक्षात घ्या.

१. 'नाटक' या साहित्य प्रकारातील पात्रचित्रण आणि संहिता या घटकांचे नाटकातील स्थान स्पष्ट करा. २०

किंवा

'प्रेमा तुझा रंग कसा' या नाटकातील स्त्रीपात्रांचे विविध गुण कसे प्रकट झाले आहे, ते साधार लिहा.

२. 'नटसप्राट' या नाटकाच्या आधारे 'शोकांतिका' या नाट्यप्रकाराचे स्वरूप स्पष्ट करा. २०

किंवा

'नटसप्राट' या वि. वा. शिरवाडकर लिखित नाटकाचे सैद्धांतिक मूल्यमापन करा

३. 'मृदगंध' या ललित लेखांच्या आधारे मानवी नात्यातील गुंतागुंत कशी अभिव्यक्त झाली आहे, ते सोदाहरण २० लिहा.

किंवा

'मृदगंध' मधील इंदिरा संत यांच्या आत्मचरित्रात्मक लेखांचे स्वरूप स्पष्ट करा.

४. श्रीनिवास कुलकर्णी यांच्या 'डोह' या ललित लेख संग्रहातील निसर्गसृष्टी व प्राणी सृष्टीचे चित्रण कसे २० व्यक्त झाले आहे, ते सविस्तर लिहा.

किंवा

'डोह' या ललित लेख संग्रहातील 'वारा वाहे रुणझुण' व 'जून्या जन्मीची माणसे' या ललित लेखांचा आशय स्पष्ट करा.

५. पुढीलपैकी प्रत्येक गटातील एकेक टीप लिहा :- २०

- अ) गट १. 'नटसप्राट' मधील विठोबा
  - २. 'नटसप्राट' नाटकाची भाषाशैली
- ब) गट १. 'प्रेमा तुझा रंग कसा' मधील प्रियवंदाबाई
  - २. 'प्रेमा तुझा रंग कसा' मधील बाजीराव
- क) गट १. 'डोह' मधील 'राख दिवा भितीची' मधील प्रसंगवर्णन
  - २. 'शब्दांच्या संध्याकाळी' मधील आशय
- ड) गट १. 'झारा आठवणीचा' मधील निसर्ग रम्यता
  - २. 'मृदगंध' मधील आजीचे चित्रण.

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

**सूचना :** (1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(2) उत्तरपुस्तिका में प्रश्नक्रमांक/उपप्रश्नक्रमांक संख्या अवश्य लिखिए ।

**प्र. १. निम्नलिखित अवतरणों की सन्दर्भ सहित व्याख्या कीजिए :-**

**27**

(अ) 'वह न वैकुंठ में जायेगी तो क्या ये मोटे-मोटे लोग जाएँगे जो गरीबों को दोनों हाथों से लूटते हैं और अपने पाप को धोने के लिए गंगा में नहाते हैं और मंदिरों में जल चढ़ाते हैं ।'

**अथवा**

"कोई भी हारना नहीं चाहता । पर एक ऐसा खेल है, जिसमें कोई पाली नहीं होती, कोई किसी का जोड़ीदार नहीं होता । हर कोई अपनी अकेली क्षमता से लड़ता है।"

(ब) "हमारी सन्तान के लिए मासिक की स्फूर्ति बढ़ाने का उपाय मातृभाषा के अध्ययन से बढ़कर दूसरा नहीं है । यह भाषा हृदय को उत्तेजित करती है, मन को दृढ़ बनाती है, आत्मा को शुद्ध करती है ।"

**अथवा**

"नहीं, मुझे नहीं बनना पापा-बापा! बस, घर आकर सोफे पर बैठना भर होता है। बाकी सब काम तो तुम करती हो । तुम हमेशा अच्छी चीज खुद ले लेती हो ।"

(क) "आराम से सोना ही लिखा होता तो क्या ऐसे कुपात्र से पाला पड़ता । अब तो तुम्हारी शरण आयी हूँ । शरण दोगी तो रहूँगी, नहीं कहीं मुँह में कालिख लगाकर ढूब मरूँगी ।"

**अथवा**

"यह तो आपने बुरी खबर सुनायी । वह मेरे कुल का दीपक है, अगर वह कुपथ पर चला तो मेरी जान ही पर बन जायेगी । महाशय, उसे किसी तरह समझाइये । भाईसाहब के कानों में इस बात की भनक भी गयी तो वह मेरा मुँह न देखेंगे ।"

**प्र. २ निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए :-**

**30**

(त) 'गर्भियों के दिन' कहानी की कथावस्तु अपने शब्दों में लिखिए ।

**अथवा**

'दोपहर का भोजन' कहानी में लेखक ने किन-किन सम सामायिक समस्याओं की ओर हमारा ध्यान आकर्षित किया है ?

(थ) 'कुट्ज' के माध्यम से हजारीप्रसाद द्विवेदी क्या सन्देश देना चाहते हैं ?

**अथवा**

'मातादीन चाँद पर' में परसाई जी ने भारतीय पुलिस व्यवस्था पर गहरा व्यंग्य किया है, स्पष्ट कीजिए ।

(द) 'सेवासदन' उपन्यास की मूल समस्या पर प्रकाश डालिए ।

**अथवा**

'सेवासदन' में अभिव्यक्त धार्मिक एवं सामाजिक पक्षों की चर्चा कीजिए ।

**[TURN OVER**

प्र.३ निम्नलिखित में से किसी एक की सन्दर्भ-सहित व्याख्या कीजिए :-

- (क) 'वह जीवन अब उन्हें एक खोई निधि-सा प्रतीत हुआ। उन्हें लगा कि वह जिन्दगी द्वारा ठगे गये हैं। उन्होंने जो कुछ चाहा, उसमें से उन्हें एक बुँद भी न मिली।'
- (ख) "मैंने बहुत से जीव-जन्म पाल रखे हैं, अतः उनमें से कुछ को समय-असमय विदा देनी ही पड़ती है, परन्तु ऐसी मर्मव्यथा का मुझे स्मरण नहीं है।"
- (ग) "अच्छा तो सुनो, सत्युग में मनुष्य की मुक्ति ज्ञान से होती थी, त्रेता में सत्य से, द्वापर में भवित से, पर इस कलियुग में इसका केवल एक ही मार्ग है, और वह है सेवा। इसी मार्ग पर चलो तुम्हारा उद्धार होगा।"

प्र.४ निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए :-

90

- (ट) 'उमस' कहानी की मूल संवेदना पर प्रकाश डालिए।
- (ठ) 'धरती और धान' के आधार पर उग्र जी के आरम्भिक जीवन की झाँकी प्रस्तुत कीजिए।
- (ड) 'सेवासदन' उपन्यास के आधार पर सुमन की चरित्रगत विशेषताओं को स्पष्ट कीजिए।

प्र.५ निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर एक वाक्य में लिखिए :-

90

- (१) जर्मीदार साहब ने बुधिया के कफन के लिए कितने रुपये दिये ?
- (२) दस वर्षीय बालक अपने घर से क्यों भागा था ?
- (३) गजाधर बाबू किस विभाग में किस पद काम करते थे ?
- (४) साला लाजपत राय ने राजस्थान को जिद्दी क्यों कहा ?
- (५) विष्णु प्रभाकर शाम को किस पुल पर खड़े थे ?
- (६) एस.पी.साहब की पत्नी ने चाँद से क्या चीज मँगवाई ?
- (७) नब्बे साल के बूढ़े की आयु शनि पर क्या होगी ?
- (८) ठाकुर जी को किस अहीर से हार माननी पड़ी ?
- (९) पद्मसिंह की पत्नी का नाम क्या था ?
- (१०) शांता का विवाह किससे सम्पन्न हुआ ?

प्र.६ निम्नलिखित विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए :-

94

- (प) तल्लीताल की सुन्दरता।

**अथवा**

रानी की सास।

- (फ) बेनीपुरी जी की जेल में साहित्य-साधना।

**अथवा**

हिमालय।

- (ब) 'सेवासदन' उपन्यास की गंगाजली।

**अथवा**

'सेवासदन' उपन्यास के वकील पद्मसिंह।

~~F.Y.B.A.~~

English Literature - CP-I

NOV  
2018

Con. 429-18.

FD-6865

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B. : (1) All questions carry equal marks.  
 (2) Figures to the right indicate full marks.

1. Write short notes on any four of the following : 20

- (a) Setting
- (b) Bildungsroman
- (c) Point of View
- (d) Historical Novel
- (e) Lyric
- (f) Ballad
- (g) Tragedy
- (h) Verse Drama

2 (a) Explain how the beginning of *The Call of the Wild* illustrates the idea of "survival of the fittest". Use examples from the text to justify your answer. 20

OR

(b) What is the central theme of R. K. Narayan's *The Man-Eater of Malgudi*? Is it the conflict between good and evil portrayed by Nataraj and Vasu?

OR

(c) Write short notes on any two of the following :

- (i) Significance of the title *The Call of the Wild*
- (ii) Character of Buck
- (iii) Irony in *The Man Eater of Malgudi*
- (iv) Setting in *The Man Eater of Malgudi*

3 (a) "Oscar Wilde's *The Importance of Being Earnest* is the finest Comedy of Manners." 20  
 Discuss.

OR

(b) Discuss the conflict between fate and destiny on one hand and free will on the other in Sophocles' *Oedipus Rex*.

OR

(c) Write short notes on any two of the following :

- (i) Character sketch of Jack Worthing
- (ii) Setting in *The Importance of Being Earnest*
- (iii) Jocasta
- (iv) Plot-construction of Sophocles' *Oedipus Rex*

[TURN OVER

401

- 4 (a) Attempt any **one** of the following : 10
- (i) Setting in Marquez's *An Old Man With Enormous Wings*
  - (ii) Various themes in Maugham's *Luncheon*
  - (iii) Characterization in O'Henry *The Gift of Magi*
- (b) Attempt any **one** of the following : 10
- (i) Summary of Washington Irving's *Rip Van Winkle?*
  - (ii) Significance of the title *The Happy Prince*
  - (iii) Character analysis in *The Telephone Call*
5. (a) Attempt any **one** of the following : 10
- (i) Thematic concerns in John Milton's *On His Blindness*
  - (ii) Summary of Nissim Ezekiel's *Soap*
  - (iii) Robert Browning's *My Last Duchess* as a dramatic monologue
- (b) Attempt any **one** of the following : 10
- (i) Features of the bird nightingale in John Keats' poem
  - (ii) Summary of Scott's *Lochinvar*
  - (iii) Themes in Blake's *Piping Down the Valleys Wild*
- 
- 

F.Y.B.A.

Sanskrit (Compulsory Lang)

May  
2018

Con. 424-18.

FD-6171

(3 Hours)

[Total marks : 100]

### Section I

Selected passages from Ramayana and Mahabharata

1. Translate and Annotate any one (out of two ) from Group A and Group B 12

#### Group A

- (i) अयुक्तं तु कपिश्रेष्ठः मया गन्तुं त्वया सह।  
 वायुवेगसवेगस्य वेगो मां मोहयेत् तव ॥  
 अहमाकाशमासका उपर्युपरि सागरम् ।  
 प्रपत्तेयं हि ते पृष्ठात् भूयो वेगेन गच्छतः॥
- (ii) समूलांश्च विमूलांश्च पादपानहरिसत्तमाः ।  
 इन्द्रकेतुनिवोद्यम्य प्रजहर्वानरास्तरुन्॥  
 नलश्चक्रं महासेतुः मध्ये नदनदीपतेः ।  
 स तदा क्रियते सेतुर्वानरैर्धोरकर्मभिः ॥

#### Group B

- (i) वनस्पतेरपक्वानि फलानि प्रचिनोति यः ।  
 स नाप्नोति रसं तेभ्यो बीजं चास्य विनश्यति ॥  
 यस्तु पक्वमुपादते काले परिणतं फलम् ।  
 फलाद्रसं स लभते बीजाच्चैव फलं पुनः ॥
- (ii) क्षोभयित्वा चमून् सर्वान् नलिनीमिव कुञ्जरः।  
 अशोभत हतो वीरो व्याधैर्नवगजो यथा ॥  
 द्रोणकर्णमुखैः सर्वधार्तराष्ट्रैर्महारथैः ।  
 एकोऽयं निहतः शेते नैषधर्मो मतो हि नः ॥

TURN OVER

2. Explain with reference to the context any **one** from **Group A** and **one** from **Group B**. 12

**Group A**

- (i) बबन्धसागरे सेतुं यथा चास्य पिता तथा |
- (ii) अतिथिः किल पूजार्हः |

**Group B**

- (i) अजैषीच्छकुनिर्जनात् क्व ते धर्मः तदा गतः|
- (ii) एते वै सप्तदोषाः स्युः सदा विद्यार्थिनां मताः|

3. Write Paragraphs on any **one** from **Group A** and **Group B** 14

**Group A**

- (i) सेतुबन्धनम् |
- (ii) सीतायाः उत्तरम् |

**Group B**

- (i) विदूरस्य नीतिधर्मोपदेशः |
- (ii) कर्णस्य अपराधाः |

4. Objective questions to be answered in Sanskrit any **Three** from each 12
- Group A and Group B -**

**Group A**

- (i) रामायणस्य कर्ता कः?
- (ii) रामायणस्य अपरः नाम किम्?
- (iii) रामारावणायोः युद्धम् कस्मिन् काण्डे वर्णितम् ?
- (iv) सीता-अपहरणस्य मूलकारणं रामायणस्य कस्मिन् प्रसङ्गे वर्तते |
- (v) सीतायाः पिता कः आसीत् ? तस्य को देशः ?

44

**Group B**

- (i) महाभारते गीता कस्मिन् पर्वे वर्तते?
- (ii) कर्णः कर्स्य पुन्रः आसीत्?
- (iii) महाभारतस्य अपरः नाम किम् ?
- (iv) महाभारतस्य खिलपर्वस्य नाम किम् ?
- (v) पाण्डवेषु ज्येष्ठः कः ?

**Section II****Selected stories from Panchatantra-**

I-9,12,19; II-6, III-3,5,6; IV- 5,7 ; V-1,5,6

5. Translate any **two** of the following-**12**

- (i) कस्मिंश्चित् अधिष्ठाने देवशर्मा नाम ब्राह्मणः प्रतिवसति स्म | तस्य भार्या प्रसूता सुतमजनयत् | तस्मिन्नेव दिने नकुली प्रसूय मृता | अथ सा सुतवत्सला दारकवत् तमपि नकुलं स्तन्यदानाऽभ्यङ्गमर्दनादिभिः पुषोष | परम् तस्य न विश्वसिति |
- (ii) कस्मिंश्चित् समुद्रैक-दैशो टिट्टिभ-दंपती वसतः। ततो गच्छति काले ऋतु-समयम् आसादय टिट्टिभी गर्भम् आधता। अथ आसन्न-प्रसवा सती सा टिट्टिभम् उक्तुःभोः कात! मम प्रसव-समयो वर्तते। तद् विचिंत्यतां किम् अपि निरुपद्रवं स्थानं येन तत्राहम् अंडक-मौक्षणं करोमि। टिट्टिभः प्राह-भद्रे रम्योऽयम् समुद्र-प्रदेशः। तद् अत्रैव प्रसवः कार्यः। सा प्राह-अत्र पूर्णिमा-दिने समुद्र-वेला चरति। सा मत्त-गजेऽद्रान् अपि समाकर्षति। तद् दूरम् अन्यत्र स्थानम् अन्विष्यताम्।
- (iii) तथानुष्ठिते रासभ-रटनम् आकर्ण्य क्षेत्रपः क्रोधात् दंतान् धर्षयन् प्रधावितः। यावद् रासभो छृष्टः तावत् लगुड-प्रहारैः तथा हतो, यथा प्रताडितो भूपृष्ठे पतितः। ततश्च सच्छिद्रम् उलूखलं तस्य गले बढ्वा क्षेत्रपालः प्रसुप्तः। रासभोऽपि स्वजाति-स्वभावाद् गत-वेदनः क्षणेनाभ्युक्तिः। अत्रान्तरे शृगालः अपि दूराद् एव दृष्ट्वा सस्मितम् आह-साधु मातुल गीतेन मया प्रोक्तोऽपि न स्थितः। अपूर्वो अयं मणिर्बद्धो सांप्रतम् गीत-लक्षणम्॥

**TURN OVER**

**6. Write notes on any three of the following :-**

**12**

- (i) अनेन व्याप्रचर्मणा प्रतिच्छाय रासभं रात्रौ यव-क्षेत्रेषु उत्सक्षयामि ।
- (ii) कुट्टं कुपरिज्ञातं कुश्रुतं कुपरीक्षितम्, तन्नरेण न कर्तव्यम् ।
- (iii) सारमेयस्य चाश्वस्य रासभस्य विशेषतः, मुहूर्तात् परतौ न स्यात् प्रहार-जनिता व्यथा ।
- (iv) स्वभावः न उपदेशेन शक्यते कर्तुमन्यथा ।
- (v) कुपुत्रोऽपि भवेत् पुंसां हृदयानन्दकारकः ।

**7. Summarize the contents of any one of the following stories :-**

**14**

- (i) मत्कुण-मन्दविसर्पिणी-कथा ।
- (ii) धर्मबुद्धेः पापबुद्धेः कथा ।
- (iii) मत्स्य -मण्डूक -कथा ।

**8. Write elaborative note about structure and style of Panchatantra.**

**12**

पञ्चतन्त्राची रचना-वैशिष्ठ्ये आणि शैली यांबद्दल सविस्तर उत्तर लिहा.

Or

Discuss the origin and development of Indian story literature.

भारतीय कथावाङ्याचा उद्गम आणि विकास यांविषयी चर्चा करा.

F.Y.B.A.

NOV  
2015

Con. 430-18.

Sanskrit Literature - (P-I)

FD-6004

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

N.B. : (1) Figures to the right indicate full marks.

(2) Answers to the two sections should be written in the same answer book.

(Classical Sanskrit Literature : Drama & Poetry)

Section I / विभाग १

(Drama दूतवाक्यम्, कर्णभारम् — 50 Marks)

1. Translate and Annotate any one from Group A and any one from Group B :— 12  
'अ' विभागातून कोणत्याही एकाचे आणि 'ब' विभागातून कोणत्याही एकाचे सटीप भाषान्तर करा :—

A/अ

- (i) रोषाकुलाक्षः स्फुरिताधरोष  
स्तृणाय मत्वा रिपुमण्डलं तत्।  
उत्सादयिष्यन्निव सर्वराजः  
शनैः समाकर्षति गाण्डिवज्याम्॥

- (ii) अवध्यां प्रमदां हत्वा  
हयं गोवृषमेव च।  
मल्लानपि सुनिर्लज्जो  
वक्तुमिच्छसि साधुभिः॥

B/ब

- (i) अत्युग्रदीप्तिविशदः समरेऽग्रगण्यः  
शौर्याच्च संप्रति सशोकमुपैति धीमान्।  
प्राप्ते निदाघसमये घनराशिरुद्धः  
सूर्यः स्वभावरुचिमानिव भाति कर्णः॥

- (ii) यातः कृतार्थगणनामहमद्य लोके  
राजेन्द्रमौलिमणिरञ्जितपादपद्मः।  
विप्रेन्द्रपादरजसा तु पवित्रमौलिः  
कर्णो भवन्तमहमेष नमस्करोमि॥

[ TURN OVER

47

2. Explain with reference to the context any **one** from **Group A** and any **one** from **Group B** :— 10

‘अ’ विभागातून कोणत्याही एकाचे आणि ‘ब’ विभागातून कोणत्याही एकाचे संसदर्भ स्पष्टीकरण करा :—

**A/अ**

- (i) चण्डानिलैश्च कुरुवंशवनं विनष्टम्।
- (ii) एतन्मे त्रिदशाध्यक्ष! पादयोः पतितं शिरः।

**B/ब**

- (i) शङ्खदुन्दुभयश्च निःशब्दाः।
- (ii) मया कृतार्थः खलु पाकशासनाः।

3. Write paragraph on any **one** from **Group A** and any **one** from **Group B** :— 16
- ‘अ’ विभागातून कोणत्याही एकाचे आणि ‘ब’ विभागातून कोणत्याही एकावर परिच्छेद लिहा :—

**A/अ**

- (i) The terms ‘नान्दी’ and ‘सूत्रधार’  
‘नान्दी’ आणि ‘सूत्रधार’ ह्या संज्ञा
- (ii) Character sketch of दुर्योधन  
दुर्योधनाचे व्यक्तिचित्र

**B/ब**

- (i) अस्ववृत्तान्तः।
- (ii) शक्र-कर्ण संवादः।

4. Explain the character of वासुदेव as दूत. 12

एक दूत म्हणून वासुदेवाचे व्यक्तिचित्र स्पष्ट करा.

**OR/अथवा**

Explain fully पूर्ण स्पष्ट करा.

‘यत्रासावर्जुनस्तत्रैव चोद्यतां मम रथः।’

**Section II / विभाग २**

(Poetry नीतिशतकम्, रघुवंशम् (Selected Portion) — 50 Marks)

5. Translate and Annotate any one from Group A and any one from Group B :— 12  
 ‘अ’ विभागातून कोणत्याही एकाचे आणि ‘ब’ विभागातून कोणत्याही एकाचे सटीप भाषान्तर करा :—

**A/अ**

- (i) जाडयं धियो हरति सिश्वति वाचि सत्यं  
 मानोन्नतिं दिशति पापमपाकरोति।  
 चेतः प्रसादयति दिक्षु तनोति कीर्ति  
 सत्संगतिः कथय किं न करोति पुंसाम्॥
- (ii) पद्माकरं दिनकरो विकचीकरोति  
 चन्द्रो विकासयति कैरवचक्रवालम्।  
 नाभ्यर्थितो जलधरोऽपि जलं ददाति  
 सन्तः स्वयं परहितेषु कृताभियोगाः॥

**B/ब**

- (i) रघूणामन्वयं वक्ष्ये तनुवाग्विभवोऽपि सन्।  
 तदगुणैः कर्णमागत्य चापलाय प्रचोदितः॥  
 तं सन्तः श्रोतुमहन्ति सदसद्यकितहेतवः।  
 हेम्नः संलक्ष्यते ह्याप्नौ विशुद्धिः श्यामिकापि वा॥
- (ii) तं वेधा विदधे नूनं महाभूतसमाधिना।  
 तथाहि सर्वे तस्यासन्परार्थैकफला गुणाः॥  
 स वेलावप्रवलयां परिखीकृतसागराम्।  
 अनन्यशासनामुवर्णं शशासैकपुरीमिव॥

[ TURN OVER

**Con. 430-FD-6004-18.**

4

6. Explain with reference to the context any **one** from **Group A** and any **one** from **Group B** :— 10

‘अ’ विभागातून कोणत्याही एकाचे आणि ‘ब’ विभागातून कोणत्याही एकाचे संसदर्भ स्पष्टीकरण करा :—

A/अ

- (i) समाजे विभूषण मौनमपण्डितानाम्।
- (ii) वाराङ्गनेव नृपनीतिरनेकरूपा।

B/ब

- (i) आगमैः सदूशारम्भ आरम्भसदृशोदयः।
- (ii) गुणा गुणानुबन्धित्वात्तस्य सप्रसवा इव।

7. Write paragraph on any **one** from **Group A** and any **one** from **Group B** :— 16  
 ‘अ’ विभागातून कोणत्याही एकावर आणि ‘ब’ विभागातून कोणत्याही एकावर परिच्छेद लिहा,

A/अ

- (i) दुर्जनपद्धतिः
- (ii) धैर्यपद्धतिः

B/ब

- (i) Kings in Ragha Dyansty.  
रघुवंशीय राजे
- (ii) The Title ‘रघुवंशम्’  
‘रघुवंशम्’ हे शीर्षक

8. Explain the Literary style of भर्तृहरि. 12  
 भर्तृहरीची रचनाशैली स्पष्ट करा.

OR/अथवा

Explain the virtues of King Dilip.  
दिलीप राजाचे गुणविशेष स्पष्ट करा.

F.Y.B.A.

Ancient Indian Culture (P-I)

Con. 433-18.

Nov  
2018

FD-6220

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B. : (1) Answer any **two** questions from **Section I**.  
(2) Answer any **two** questions from **Section II**.  
(3) All questions carry **equal marks**.  
(4) Question Nos. **5** and **10** are **compulsory** and carry **10 marks**.

**Section I**

1. Discuss in detail the definition and scope of Archaeology.
2. Discuss various methods of excavation.
3. Discuss the Palaeolithic culture in India.
4. Write a detailed note on archaeology as a tool of mythology.
5. Write a short note (Any **One**) :-
  - (a) Inamgaon
  - (b) Mahurjhari
  - (c) Ter
  - (d) Hampi

**Section II**

6. Write in detail about the definition, aims and objectives of Museum.
7. Explain the functions of Museum.
8. Discuss the role of Museum in education.
9. Write an essay on types of exhibitions.
10. Write a short note (any **One**) :-
  - (a) Museum and Archaeology
  - (b) Museum and Libraries
  - (c) Museum and Gazetteers
  - (d) Museum and Teaching of Dance, Drama

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००

- सूचना :** (१) पहिल्या विभागातुन दोन प्रश्न सोडवा.  
 (२) दुसऱ्या विभागातुन दोन प्रश्न सोडवा.  
 (३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.  
 (४) प्रश्न क्र. ५ व १० अनिवार्य असून प्रत्येकी १० गुणांचा आहे.

**विभाग १**

१. पुरातत्त्वशास्त्राची व्याख्या आणि त्याची व्याप्ती यावर सविस्तर चर्चा करा.
२. उत्खननाच्या विविध पद्धतींची चर्चा करा.
३. भारतातील पुराशमकालीन संस्कृतीची चर्चा करा.
४. पुराकथाशास्त्राच्या अभ्यासाचे साधन म्हणून पुरातत्त्वशास्त्र यावर सविस्तर नोंद लिहा.
५. कोणत्याही एकावर संक्षिप्त टीप द्या :-  
 (अ) ईनामगाव  
 (ब) माहूरझारी  
 (क) तेर  
 (ड) हम्पी

**विभाग २**

६. वस्तुसंग्रहालयाची व्याख्या, उद्दिष्टे आणि लक्ष्य यावर सविस्तर लिहा.
७. वस्तुसंग्रहालयाची कार्ये स्पष्ट करा.
८. शिक्षणक्षेत्रातील वस्तुसंग्रहालयाची भूमिका याची चर्चा करा.
९. प्रदर्शनांचे विविध प्रकार यावर निबंध लिहा.
१०. कोणत्याही एकावर संक्षिप्त टीप द्या :-  
 (अ) वस्तुसंग्रहालय आणि पुरातत्त्वशास्त्र  
 (ब) वस्तुसंग्रहालय आणि वाचनालय  
 (क) वस्तुसंग्रहालय आणि दार्शनिका  
 (ड) वस्तुसंग्रहालय आणि नृत्य, नाट्य यांचे अध्यापन.

F.Y.B.A.

Nov  
2018

Hindi Literature - (P-I)

Con. 438-18.

FD-6412

(3 Hours)

[Total marks : 100]

ہدایت:

(i) ہر جواب سے پہلے متعلقہ سوال ضرور لکھیں۔

(ii) ہر جواب نئے صفحے سے شروع کریں۔

20

اردو نظم کے ارتقائی سفر کا تفصیلی جائزہ پیش کیجیے۔

یا

اردو نظم کی کسی دوہیت کو مثالوں سے واضح کیجیے۔

20

اردو افسانے کے عناصر تکمیلی بیان کرتے ہوئے پلاٹ کی اہمیت واضح کیجیے۔

یا

اردو افسانے کے تدریجی ارتقا پر روشی ڈالیے۔

10

الاطاف حسین حالی کے سوانحی حالات بیان کیجیے۔

یا

اکبرالآبادی کی شاعری کے موضوعات پر گفتگو کیجیے۔

10

(ب) کسی ایک نظم کا مفصل تجزیہ پیش کیجیے۔

۱۔ بیٹیوں کی نسبت

۲۔ تعلیم نسوان

۳۔ چپ کی داد

TURN OVER

10

علی عباس حسینی کی شخصیت اور فن پرروشنی ڈالیے۔

یا

راچندر سنگھ بیدری کی انسانی نگاری کے امتیازات بیان کیجیے۔

10

(ب) درج ذیل سے کسی ایک افسانے کا فنی تجزیہ پیش کیجیے۔

۱۔ لا جوتی

۲۔ عدالت

۳۔ نور و نار

10

۵۔ (الف) مندرجہ ذیل سے کسی ایک بند کی وضاحت کیجیے۔

۱۔ اے ماوا بہنو! بیٹو! ایسا کی زیست تم سے ہے  
ملکوں کی بستی ہو تمھیں، قوموں کی عزت تم سے ہے  
تم گھر کی ہو شہزادیاں، شہروں کی ہو آبادیاں  
غمگین دلوں کی شادیاں، دکھ سکھ میں راحت تم سے ہے

۲۔ اے وطن! اے مرے بہشت بریں  
کیا ہوئے تیرے آسمان و زمیں  
رات اور دن کا وہ سماں نہ رہا  
وہ زمیں اور وہ آسمان نہ رہا

۳۔ شوق کے جوش میں میں نے جو زبان یوں کھولی  
ناز و انداز سے تیور کو چڑھا کر بولی  
غیر ممکن ہے مجھے اُس مسلمانوں سے  
بوئے خون آتی ہے اس قوم کے انسانوں سے

10

(ب) مندرجہ ذیل سے کسی دو اقتباسات کی وضاحت میں سیاق و سبق کیجیے۔

۱۔ ”اسلاف کا پاک خون اب تک ان کی رگوں میں چھلکتا ہے یادِ محض نام کے سورج بنی ہیں۔ بھلا بزرگوں کے وقت شور کی مجال تھی کہ وہ ان سے آنکھ ملاتا۔ آنکھیں پھوڑ دی جاتیں، آج لاکھ بیسویں صدی ہو، بدیسویں کاراج ہو، پر کیا اتنے گئے گزرے تھے کہ ان کی انکلوں چاندی خوبصورت اندر اکونھیں کی ریاست میں بننے والے سنگ تراش کا گونگا لڑکا گھورے، اور اس کی پتھر اور مٹی کی سورتیاں بنانا کر اپنے پاس رکھے۔“

۲۔ ”پھر میں اشرف صاحب سے ایک زمانے سے واقف تھا۔ وہ ایک رنگیلے مزاج کے آدمی تھے۔ وہ ہر سال ”لقویم پاریز“ علاحدہ کر دیتے اور نئی جنتی سے دل بہلاتے۔ اب کے نظر انتخاب بی ہمسائی پر پڑی اور بغل کے مکان پر لا کر اتنا دی گئیں۔ اشرف صاحب کا خود گھر موجود تھا۔ بزرگوں میں کوئی مردا اور عزیزوں میں کوئی عورت نہ تھی۔“

۳۔ ”ان دونوں ہم جہا ٹکیر آباد میں رہا کرتے تھے۔ ہم لوگوں کا وہاں ایک پرانا لیکن بہت بڑا مکان تھا جسے ہم پر تھوی بل کہا کرتے تھے، پر تھوی بل زمین کی طاقت ہر جگہ بالعموم یکساں ہوتی ہے لیکن شہر کی مٹی میں ہمیں وہ طاقت نہیں ملتی جو پر تھوبل میں میسر آتی تھی۔ وہاں کی کشش ثقل ایک چیز ہی علاحدہ تھی۔“



Con. 431-18. French Literature - (P-I) FD-6192

(3 HOURS)

Total marks: 100 (Written : 95 +0rals : 05)

- N.B. 1. Use of dictionary is not allowed  
 2. Answer all questions in French except Qs. No.5  
 3. Figures to the right indicate full marks. (Written : 95 +0rals : 05)

Texts : 1. Choix de poèmes du XIX siècle  
 2. Chatterton – Alfred de Vigny

1. Appréciez UN des poèmes suivants (15)
  - i. L'Automne – Lamartine
  - ii. Ma Bohème – Rimbaud
  - iii. Le Rhin - Musset
2. Répondez aux questions suivantes (2 de votre choix) (20)
  - i. Quels sont les traits caractéristiques du Romantisme ?
  - ii. Quelle est la source d'inspiration des poèmes qui se trouvent dans le recueil 'Les Contemplations' de Victor Hugo ?
  - iii. La poésie symboliste a atteint son apogée avec l'œuvre de Rimbaud. Commentez.
  - iv. Appréciez Baudelaire comme le précurseur de la poésie moderne.
3. Répondez à UNE questions suivantes (15)
  - i. Justifiez le titre de la pièce 'Chatterton' de Vigny.
  - ii. Quels sont les traits caractéristiques du théâtre romantique ? Elaborez-les en donnant les exemples de la pièce 'Chatterton' d'Alfred de Vigny.
4. Répondez aux questions suivantes (2 de votre choix) (20)
  - i. Quel est le rôle des personnages secondaires dans la pièce 'Chatterton' de Vigny ?
  - ii. Étudiez le thème du suicide dans la pièce 'Chatterton' de Vigny.
  - iii. Appréciez la pièce 'Chatterton' de Vigny comme un mélodrame.
  - iv. Appréciez la fin tragique de la pièce 'Chatterton' de Vigny
5. Traduisez en anglais. (10)
 

A l'école j'avais un camarade qui était pour moi, dès mon enfance, un objet d'émulation. Son air sage et posé. Son application à l'étude, le soin qu'il prend de ses livres, où je n'apercevais jamais aucune tache, ses blonds cheveux toujours si bien peignés, son habit toujours propre dans sa simplicité, son linge toujours blanc ; étaient pour moi un exemple ; et rarement un enfant inspire à un enfant l'estime que j'avais pour lui. Il s'appelait Durand. Son père, laboureur d'un village voisin, était connu du mien; j'allais en promenade avec son fils, le voir dans son village. Comme il nous recevait, ce bon vieillard aux cheveux blancs ! Le bon lait, la bonne crème, le bon pain bis qu'il nous donnait ! Vingt ans après nous nous sommes, son fils et moi, retrouvés à Paris sur des routes très différentes : mais je lui ai reconnu le même caractère de sagesse qu'il avait à l'école.
6. Ecrivez une composition sur UN des sujets suivants (200 mots) (15)
  - i. Le voyage en train
  - ii. Mon ambition
  - iii. La vie moderne

**F.Y.B.A.**

**Con. 419-18.**

**Commerce (PAPER-I)**

NOV  
2018

**FD-6006**

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B. : (1) All questions are compulsory.  
 (2) Figures to the right indicate full marks.

**Section I**

1. Explain the following terms (any five) :- 10
- |                       |                         |
|-----------------------|-------------------------|
| (a) Business          | (f) Departmental Stores |
| (b) Employment        | (g) Commercial Banks    |
| (c) Pass book         | (h) Lien                |
| (d) Social objectives | (i) Fire Insurance      |
| (e) Demand Draft      | (j) Cheque.             |
2. Answer any three of the following questions :- 30
- |  |
|--|
| (a) Explain the role of wholesaler in modern Business.           |
| (b) What are the economic objectives of business ?               |
| (c) Define mortgage. Explain its different types.                |
| (d) Explain the process of obtaining a policy of Life Insurance. |
| (e) What are the advantages of Debit card ? Elaborate in detail. |
| (f) Explain the different kinds of bank accounts.                |

3. Write short notes on any two of the following :- 10
- |                            |                       |
|----------------------------|-----------------------|
| (a) Features of profession | (c) E-banking         |
| (b) Mail Transfer          | (d) Role of Commerce. |

**Section II**

4. Explain the meaning following terms (any five) :- 10
- |                         |                       |
|-------------------------|-----------------------|
| (a) Sole Proprietorship | (f) Prospectus        |
| (b) Minor Partner       | (g) Preference Shares |
| (c) Quorum              | (h) Bond              |
| (d) Board of Directors  | (i) Motion            |
| (e) Cooperative Society | (j) Debentures        |
5. Answer any three of the following questions :- 30
- |  |
|--|
| (a) Explain the different types of Company Meetings.                           |
| (b) Distinguish between Memorandum of Association and Articles of Association. |
| (c) Define Bonus Shares. Explain effects of Bonus Shares.                      |
| (d) Describe the functions of company secretary.                               |
| (e) What are sources of raising ownership capital ?                            |
| (f) Explain types of partnership.  |
6. Write short notes (any two) :- 10
- |                            |                        |
|----------------------------|------------------------|
| (a) Underwriting of Shares | (c) Minutes of Meeting |
| (b) Special Resolution     | (d) Partnership deed.  |

[TURN OVER

57

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.  
 (२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.  
 (३) इंग्रजी प्रश्न प्रमाण मानावेत.

## विभाग १

१. खालीलपैकी कोणत्याही पाच संज्ञा थोडक्यात स्पष्ट करा :-  
 (अ) व्यवसाय (फ) विभागीय दुकाने  
 (ब) नोकरी (ग) व्यापारी बँका  
 (क) पासबुक (ह) ताबा  
 (ड) सामाजिक उद्दिष्टे (य) अग्रि विमा  
 (इ) डिमांड ड्राफ्ट (डी.डी.) (र) धनादेश

१०

२. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-  
 (अ) आधुनिक व्यवसायातील घाऊक व्यापाच्याची भूमिका स्पष्ट करा.  
 (ब) व्यवसायाची आर्थिक उद्दिष्टे कोणती आहेत ?  
 (क) 'गहाण' व्याख्या लिहा. त्याचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.  
 (ड) आयुर्विमा पॉलिसी घेण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा.  
 (इ) डेबिट कार्डचे फायदे कोणते आहेत ? सविस्तर वर्णन करा.  
 (फ) बँकेतील विविध प्रकारच्या खात्यांचे वर्णन करा.

३०

३. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :-  
 (अ) पेशाची वैशिष्ट्ये (क) इ-बँकिंग  
 (ब) मेल ट्रान्सफर (ड) वाणिज्याची भूमिका

१०

## विभाग २

४. खालीलपैकी कोणत्याही पाच संज्ञा थोडक्यात स्पष्ट करा :-  
 (अ) एकल व्यापारी (फ) माहिती पत्रक  
 (ब) अज्ञान भागीदार (ग) अग्रहक्षाचे भाग  
 (क) गणसंख्या (ह) बँड  
 (ड) संचालक मंडळ (य) प्रस्ताव  
 (इ) सहकारी सोसायटी (र) कर्जरोखे.

१०

५. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-  
 (अ) कंपनीच्या सभांचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.  
 (ब) घटना पत्रक व नियमावली यातील फरक स्पष्ट करा.  
 (क) बोनस भागाची व्याख्या लिहा. बोनस भागांचे परिणाम सांगा.  
 (ड) कंपनी चिटणीसाची कार्ये स्पष्ट करा.  
 (इ) मालकीचे भांडवल कोणकोणत्या पद्धतीने गोळा करता येते हे स्पष्ट करा.  
 (फ) भागीदारीचे प्रकार विशद करा.

३०

६. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :-  
 (अ) भाग विमा (क) सभेचे इतिवृत्त  
 (ब) विशेष ठराव (ड) भागीदारीचा करार.

१०

58

Dec/18  
F.Y.B.A

Page - 58